

Türk Boylarının İzinde Damgalar Üzerine Bir İnceleme (Orhun'dan Kastamonu'ya)

An Investigation On Stamps From The Track Of Turkish Triangles (From Orhun To Kastamonu)

Ahmet BEKAROĞLU*
Mustafa GEZİCİ**

Özet

Kastamonu, Cihan hâkimiyeti mefkûresi ile Anadolu'ya giriş yapan Türklerin yerleştiği, uç beyliğinin kurulduğu bir şehirdir. Bizans hâkimiyetinin sonlandırılmasıyla başlatılan imar ve iskân faaliyetleri ile çok kısa sürede teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Kastamonu'da, Çobanoğulları Beyliği döneminde Hüsamettin Çoban Bey tarafından Kırım'da bulunan Suğdak şehrinin kurtarılmasıyla birlikte Anadolu sınırlarını aşan bir güç ortaya çıkmıştır.

Kastamonu Oğuz boyları ile milli kimliğini çok kısa sürede tamamlamıştır. Zira Türk medeniyetinin gerek iskân, gerek imar gerekse askeri yapılanması -uzun yıllar süren araştırmamızın sonucunda da gördüğümüz üzere-takdire şayandır. Günümüzde halen izlerini sürebildiğimiz Oğuz boyları ilimizin kültürel kimliğini ilmek ilmek örmüştür. Bu kadar büyük bir gücün systemsiz bir şekilde bu coğrafyada kalma ihtimali çok düşüktür; hatta imkânsızdır. Dolayısıyla boy yerleşimleri belli bir sisteme tabidir.

Boylarla ilgili olarak yapılan bu araştırmada damgalar üzerinde durulmuştur. Damgalar Orhun'dan bugüne bir kimlik belgesi gibi kullanılagelmiştir. Kastamonu'da yapılan ayrıntılı araştırmada bulunan damgalar yorumlanarak boylarla ilgisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son dönem damgalarda (58 ve 59.damgalar) aileler hayvanların aidiyetlerini ismin ve soy ismin ilk harfleriyle ortaya koyarken Osmanlı'nın son

* MEB, Öğretmen, ahmetbekaroglu37@hotmail.com 0000-0001-6848-4505

** MEB, Öğretmen. gezicimustafa37@gmail.com

dönemine ait (57. damga) damgalarda ise sadece ismin olduğu tespit edilmiştir. Ancak boylarla bağlantısı kurulan diğer damgalarda Oğuz boylarının kullandığı damgalara benzerlik göze çarpan ilk unsurdur. Bu şekillerin ortaya çıkması tesadüfiktense uzak ve belli bir sisteme bağlıdır. Oğuz boylarının farklı coğrafyalarda yer yer de olsa aynı boyun farklı damgalar kullandığı bilirse de şekli bir bütünlük gözden kaçmamaktadır.

Araştırmada saha araştırması, alanyazın araştırması birlikte kullanılmıştır. Kastamonu'da hayvan damgalarını alarak muhafaza eden, yerel ve genel Türk tarihi yazma eserleri ile ilgili araştırmaları, sergi çalışmaları bulunan Araştırmacı Mustafa Gezici 'ye ait damgalar şekli yapı, karakteristik özellikler açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda damgaların Oğuz boyları tarafından kullanılan damgalarla bağlantısı yorumlanarak kanaat belirtilmiştir. 2 damga ise farklı şahıslara aittir. Damgalar değerlendirilirken damgaların bulunduğu yer ayrıca göz önünde bulundurularak sonuca gidilmiştir. Saha araştırması esnasında kaynak kişilerden yararlanılmıştır.

Araştırmada boylarla bağlantılı olduğu düşünülen ve camii ve imaretlerde yer alan işaretler üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde alanyazın, saha araştırması, kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ile değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Türk damgaları, Oğuz boyları, Kastamonu'da Oğuz boyları, damgalar

Abstract

Kastamonu is a city where the Turks who entered Anatolia with the idea of world domination settled and the border principality was established. It completed its organization in a very short time with the reconstruction and settlement activities started with the end of the Byzantine domination. In Kastamonu, with the liberation of the city of Suğdak in the Crimea by Hüsametdin Çoban Bey during the Çobanoğulları Principality, a power beyond the borders of Anatolia emerged.

Kastamonu completed its national identity with the Oghuz tribes in a very short time. Because the settlement, reconstruction and military structure of Turkish civilization -as we have seen as a result of our long-term research-is admirable. The Oghuz tribes, whose traces we can still trace today, knitted the cultural identity of our city. The probability of such a great power to remain in this geography without a system is very low; even impossible. Therefore, height placements are subject to a certain system.

In this research on lengths, the emphasis is on stamps. Stamps have been used as an identity document since Orhun. The stamps found in the detailed research in Kastamonu were interpreted and their relation with the tribes was tried to be revealed. In the last period stamps (58th and 59th stamps), the families reveal the belonging of the animals with the first letters of the name and surname, while the stamps belonging to the last period of the Ottoman period (57th stamp) have only name stamps. However, the similarities with the stamps used by the Oghuz tribes in other stamps that are related to the tribes are the first striking feature. The emergence of these shapes is far from

random and depends on a certain system. Although it is known that the Oghuz tribes used different stamps from the same tribe in different geographies, a formal integrity is not overlooked.

Field research and literature research were used together in the research. Stamps belonging to Researcher Mustafa Gezici, who took and preserved animal stamps in Kastamonu and had researches and exhibitions on local and general Turkish historical manuscripts, were examined in terms of shape, structure and characteristic features. As a result of the examination, the connection of the stamps with the stamps used by the Oghuz tribes was interpreted and the opinion was expressed. 2 stamps belong to different persons. While evaluating the stamps, the location of the stamps was also taken into account, and a conclusion was reached. During the field research, resource persons were used.

In the research, the signs that are thought to be related to the tribes and located in mosques and soup kitchens are emphasized. Likewise, the literature, field research, and the information obtained from the source persons were evaluated.

Keywords: Turks, Oghuz tribes, Oghuz tribes in Kastamonu, stamps

Giriş

Kaşgarlı Mahmud Oğuzların boylardan oluştuğunu, her boyun kendine ait bir damgası olduğunu ve bu şekilde birbirlerini tanıdıklarını belirtmektedir. Bu anlamda damgalar birer kimlik belgesi gibi Türk medeniyetinin teşkilatlanmaya dönük ilk örnekleridir. Hayvanlarında, paralarında kullandıkları damgalar devlet olma süreçlerinde de kendisini göstermiştir. Akkoyunlu oymağı Oğuzların 24 boyundan Bayındır boyuna mensuptur. Bununla ilgili olarak Akkoyunlular daha Hamza Bey'den itibaren paralarına, fermanlarına, bayraklarına Bayındır boyunun damgasını koydurmuşlardır (Sümer 1972:149). Damgalar kap kacaklarda da kendisini göstermiştir (Çetin 2008:484). Oğuz boyları damgalarının bunlarla birlikte halı ve kilimlerde motif olarak işlendiğini ayrıca ev duvarlarına, giyim eşyalarına ve mezar taşlarına çizildiğini görüyoruz (Sümer 1999:225).

Türk damgaları piktograph (resim kullanan yazıda tek işaret) ile piktogram (basitleştirilmiş resim) arasında doğmuş olabilir. Göktürk phonogramları ve harfleri çok eski devirlerde damgalardan gelişmiştir (Gülensoy 1989:14). Ercilasun'a (2016: 357-361) göre de Köktürk alfabesinin Türk icadı olduğu ve oluşumunda kullanılan karakterlerin esasını Türk damgalarının oluşturduğu büyük ölçüde kabul görmüştür. Damgalar Türk alfabesinin oluşumundan önceki dönemlerde kullanılan iletişim araçlarıdır (Güllüdağ, 2015:134).

Damgalar boylar arasında saygınlığın ve kutsiyetin ifadesi haline gelmiştir. Orkun (1994:124), Türklerde damgalı atların harbe sokulmadığını, yalnız büyük bir zaruret olursa bunların da kullanıldığını belirtmektedir. Osmanlı hanedanı içinde II. Murad döneminde Kayı boyu damgasının paralara basıldığını biliyoruz. Her ne kadar Kayı boyu damgasının paralara basılması II. Murad'tan sonra görülme de hanedana ait

silah ve eşyalarda boy damgasına rastlanmaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in torunlarının Korkut ve Oğuzhan ismini taşıması bu dönemde milli hassasiyetin hanedan tarafından taşındığını göstermektedir.

Boy Damgalarının Türk Süsleme ve Mimarlık Sanatında Kullanılması

Türklerde çadırların içine ve kapısına bereket amaçlı takılan koç ve koyun başları, zaman içerisinde çeşitli mimari yapıların dış ve iç süslemelerine işlenen birer damgaya dönüşmüştür (Koca 2012:162). Selçuklu mimarisinde rastladığımız bu uygulamalar zaman içinde Türk coğrafyasında cami, külliye vb. yapılarda görülmüştür. Duran (2019:688-689) camilerde boy damgalarının izini Kayseri- Hunad Hatun Medresesi ve Konya- Sahip Ata Camii taç kapısı gibi eserlerde tespit etmiştir.

Aydın (1984:83) Bayat boyu ile ilgili olarak yaptığı araştırmada: Bursa Yıldırım Camii dış revaklarında, Bursa II. Murad Camii'nin cümle kapısı, Orhan Gazi Camii'nin duvar süsleri ve Çelebi Sultan Mehmed'in türbe kapısında, Bursa yazıtlarında, Türk süsleme ve mimarlık sanatında, Karaman'daki İbrahim Bey imaretinin minaresinde süsleme ögesi olarak Bayat boy damgasının kullanıldığını belirtmektedir (Bakınız: Resim 1).

Anadolu Selçuklu döneminin birçok eserinde olduğu gibi (siparişi veren kişiler) işi yapan kişilerin boy-soy kimliklerine ait damgalarını yapının çeşitli yerlerinde kazımalarına müsaade etmişlerdir (Duran, Baş:2018:528). Antalya-Isparta yolu Evdir Han (1214-1218) ve Antalya-Isparta yolu Kırkgöz Hanı (1236-1246) bu uygulamanın güzide örneklerindedir (Sönmez 1995:15-17). Z.Sönmez "...Anadolu'da bazı aile ve zanaat erbabının kullanmakta olduğu Türk damga geleneği ile bir ilişkileri olsa gerektir. Üstelik tespit edilen taşıç işaretleriyle Türk boylarının bilinen damgaları arasındaki benzerlikler de gözden kaçmamaktadır" demektedir (Sönmez 1995: 10-11). Kastamonu'da bu uygulamanın örneklerinin bolca bulunduğu kanaatindeyiz.

Kastamonu'da tarafımızca yapılan saha araştırmaları, kaynak kişiler yoluyla tespiti yapılan Oğuz boyu damgalarının mimari -süsleme sanatı olarak kullanıldığı düşünülen camiler tespit edilmiştir. Bunlar:

Bayat Boy Damgasının Mimari Anlamda Kullanıldığı Düşünülen Camiler (Yazıcıoğlu TÂS'a göre):

- 1454 yılında inşa edilmiş olan İsmail Bey Camii'nin kitabesi (Resim 2),
- İsmail Bey Camii'nin giriş kapısı kapı süslemesi (Resim 3),
- İsmail Bey Camii'nin cami içi süslemeleri (Resim 4),
- İsmail Bey Camii'nin kolonlarında yer alan süslemeler (Resim 5),
- İsmail Bey Camii'nin kubbe altı süslemeleri (Resim 6),
- 1571'de yapılan Sinan Bey Camii'nin minbere çıkış taşı üzeri (Resim 7),
- Sinan Bey Camii'nin minber üstü süslemeleri (Resim 8),

- 1559-1560'lı yıllarda yapılan Ferhat Paşa Camii'nin mihrap üstü süslemesi (Resim 9),
- Ferhat Paşa Camii'nin minber altı süslemeleri (Resim 10)
- Altı asırlık olduğu düşünülen İnebolu Başköy Camii minber kapısının üzerinde (Resim 11: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)
- Candaroğulları döneminden kalan Azdavay Çocukören köyü Höge Sultan Zaviyesi Camii'nin minber kapısının üzerinde (Resim 12: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Kastamonu'da Bayat boyu yerleşik bir boydur. Sümer (1972:407) Kastamonu'da yerleşik Bayat Boyu ile ilgili vergi nüfusu bilgilerini vermektedir. Yakupoğlu (2009:84-85) ise eserinde Bayat boyunun ilimizde yerleşim yerlerini belirtmektedir. Acar (2008:5) İbn Sad'ın kayıtlarında (Türk nüfusunun yerleşimiyle ilgili olarak) 1265'li yıllarda Kastamonu'da 100 bin çadırdan bahsetmektedir. Yakupoğlu (2009:84) Yazıcıoğlu'nun Selçukname'sine göre Hüsametdin Çoban Bey'in "Uc" Beylerbeyi sıfatıyla Kayı ve Bayat boyuna mensup yiğitlerle Bizans'a karşı gazada bulunmakta olduğunu belirtmektedir. Bu bilgilerden Kastamonu'da XIII. yüzyıl başlarında yerleşik büyük bir Bayat boyu nüfusunun olduğundan bahsetmek mümkündür.

Kayı Boyu Damgasının Mimari Anlamda Kullanıldığı Düşünülen Camiler (Yazıcıoğlu TÂS-Hünername'ye göre):

- Üç asırdan fazla bir geçmişe sahip olduğu düşünülen Bozkurt ilçesi Keşik köyündeki Ali Paşa Camii'nin mihrap bölümünde (Resim 13: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı).
- İsmail Bey Camii kubbe altı duvar taş süslemelerinin (aşağıya doğru ön taraf) Kayı boyu damgalarının karakteristik özelliği olan " Y " şekline benzerliği dikkat çekmektedir. Duran ve Baş (2018:534) bu şeklin Kayı boyu damgası ile bağlantılı olabileceğini belirtmektedir (Eklerin son bölümü Resim 24).

Çavundur Boyu Damgasının Mimari Anlamda Kullanıldığı Düşünülen Camiler (Kaşgarlı Mahmud DLT'ye göre):

- Merkez ilçe Nasrullah Kadı Camii'nden (1506) önce yapıldığı bilinen Fadıra Camii'nin minber kapısı kemerinin üzerinde (Resim 14: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Avşar Boyu Damgasının Mimari Anlamda Kullanıldığı Düşünülen Camiler (Avşar köyü-yerine göre):

- 1952’de onarılan ve iki asırlık bir geçmişe sahip olduğu düşünülen Sepetçiöğlü –Avşar köyü camisinin minber kapısı kemerinin üzerinde (Resim 15: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Tosya Geyikli Camii mihrap üstü süslemesinde yer alan üç ok ve üç (yay) hilal simgelerinin yer aldığı kökboyalı mimari süslemenin boylarla bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Resim 16: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı).

Daday Ali Paşa Camii’nde yer alan Oz damgası da mimari anlamda damgaların kullanımıyla ilgili bir örnek olarak düşünülmektedir. Yılmaz (2019:8) Oz tamgasının Türklerde sürekliliği anlattığını belirtmektedir. Dinî bir motif olarak da düşünülebilir (Resim 17: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı). Candaroğulları döneminden kalan Araç ilçesi Süzey Camii (Tatlıca köyü) tavan süslemesinde yer alan işaretler Eymür boy damgasına (DLT) benzer karakteristik özellikler göstermektedir. Genel süslemelerden ayrı olarak yapılmış bu işaretler orta çizgi ve belirgin “Y” şekliyle Eymür boyunu hatırlatmaktadır (Resim 18: Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Kastamonu’da Damgacılık Geleneği

Türk damgacılık geleneğinin yakın tarihe kadar devam ettiğini sahada yapılan çalışmalardan öğreniyoruz. Yalman (1977:457) Aladağ’da Yörükler arasında yaptığı gezide Kurukandil yaylasında tahtadan yapılmış su kapları olan külekler üzerinde, ev ve çadırlarda damgalar gördüğünü belirtmektedir. Aynı şekilde okuma bilmeyen halkın kullandığı hesap işaretlerinin olduğunu ve bunların Orhun Yenisey abideleri üzerindeki yazılarla bazen benzeş, bazen aynılık olduğundan bahsetmektedir (s:458). Kurukandil yaylasında kullanılan damgalar Resim 19’da gösterilmiştir (Yalman 1977:459)

Kastamonu’da damgacılık geleneğine ait izlere ve boylarla bağlantılı köy isimleri ve yerleşim adlarına halen ulaşmak mümkündür. 1487 yılı tahrir kayıtlarında Kastamonu’da “Tamgacı Murat” mezrasından bahsedilmektedir. Sistemli olarak damgacılığın bir meslek haline 1400’lü yıllarda gelmiş olması önemlidir. Halen “Damgacı” soy isminin ilimizde kullanılıyor olması bu meslekle uğraşanların sayı olarak daha fazla olduğunu düşündürmektedir. Araştırmacı Mustafa Gezici ‘ye ait 69 adet damga (1 tuğ, 1 çadır alemi, 2 şahsa ait damga-2 adet damgalı sınıraç dahil) bulunmaktadır.

Saha araştırmalarında Merkez ilçe Terzi köyünden Orhan Bekiroğlu ile yapılan söyleşide küçükbaş hayvanlarının –davarların- kulaklarına damga vurduklarını, komşularının hayvanlarında da damgaların “V” , “U” şeklinde vurulduğunu belirtmiştir. Kendilerinin “∞” şeklinde bir damgalarının olduğunu, hatta yaylaya gittiklerinde damga olmadığında demir boru uçları ile küçükbaş hayvanların kulaklarına bu damgayı (benzeterek) demir uçlarının yarısıyla vurduklarını söylemiştir. Bu simgelerin anlamını bilip bilmediği sorulduğunda “anlamlarını bilmediğini, ancak hayvanlarını diğer ailelerden ayırt etmek için kullandıklarını” belirtmiştir. Bu, Kutlu (1984) tarafından konargöçer geleneğini devam ettiren Keban Barajı kıyısında Şavak

Türkmenleri arasında kullanıldığı belirtilen “yen /en ve dağlar (örn: dağlamak) “ ile nerdeyse tıpa tıpa aynıdır. Merkez ilçe Ümit köyünden Ziya Kuşçu ile yapılan söyleşide Kuşçu, gençliğinde Ilgaz Dağı eteklerinde kömüşlerin / mandaların yaylağı olarak kullanılan üç yaylak bulunduğunu belirtmiştir. Bu üç yaylağın “Göksökü, Çarhlı, Sakar Dere” olduğunu ve bu yaylaklara Mayıs ayından itibaren kömüşlerin toplandığını, her kömüşte kömüşün sahibi olan aileye ait damga bulunduğunu, çobanların başı olan Kara Şaban'ın her ailenin damgasını ezbere bildiğini söylemiştir. Damgaların birbirinden farklı olduğunu, çeşitli şekillerinin bulunduğunu, kendilerinin damgalarının ise 54.damgaya benzediğini belirtmiştir. Ayrıca Bekiroğlu tarafından belirtilen “∞” şeklindeki damgayı da gördüğünü söylemiştir.

Saha araştırmalarında 2012 yılında yaklaşık yüz yaşında vefat eden aynı zamanda Orhan Bekiroğlu'nun halası olan, Yörükler mevkiinden göçme Şerife Bekiroğlu damgacılık, en ve imlerle ilgili önemli bilgiler vermiştir. En, küçükbaş hayvanların her iki kulağının bıçakla kesilerek, çentilerek ve oyularak yapılan işarete verilen addır. Damgalardan farkı fazla bir şekle sahip olmamalarıdır (Gülensoy 1989:151). İm sözcüğü Gülensoy (1989:107) tarafından işmar, işaret olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar arasından Şerife Bekiroğlu daha çok “işmar” sözcüğünü kullanmıştır. Şerife Bekiroğlu ile -damgalar ve Oğuz boyları ile ilgili olarak çalışmalara başladığımız 2006 yılında- yaptığımız söyleşide çocukluk ve gençlik dönemlerinde küçükbaş hayvanlarının -davarlarının- kulaklarına işmar ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, yeğeni Orhan Bekiroğlu ile makaleyi hazırlamaya başladığımız 2022 yılında yaptığımız söyleşide belirttiği küçükbaş hayvanlarını damgalama geleneğini hem açıklamakta hem de doğrulamaktadır. Şerife Bekiroğlu'nun damgalama ile ilgili olarak verdiği bilgiler genel olarak kömüşlerin / mandaların, davarların damgalanmasıyla ilgilidir. Bu durumun ailenin genel olarak küçükbaş hayvancılıkla uğraşmasından, yaylakta kömüşlerin / mandaların, daha çok dayanıklılığından dolayı, yetiştirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şerife Bekiroğlu, kömüşlerin arka sol butları üzerine damgaların kızdırılarak yaylakta “dağlama” şeklinde vurulduğunu belirtmiş olup damganın şekli yapısından bahsetmemiştir. Bu anlatım şekli Çalay (2020) tarafından yazılan makalede anlatılan “damgaların ilkbahar ya da sonbaharda hayvanlar kırıldıktan sonra hemen yapıldığı, hayvanın derisi yandığından etrafın kesif bir et ve yün kokusu ile kaplandığı” şeklindeki anlatımıyla benzerdir. Aynı makalede Çalay, ölen hayvanların derilerinin 10-15 kadarının daima saklandığını, hayvanların çalınma veya kaybolma durumlarında ailelerin hayvanların kendilerine ait olduğunu ispatlamak için bunu yaptıklarını belirtmektedir.

Şerife Bekiroğlu'na kilim dokuma ile ilgili sorular da yöneltilmiştir. Kendisi gelin olduktan sonra dokuma yapmayı öğrendiğini, kayınvalidesinin bu konuda çok mahir olduğunu belirtmiştir. Motifler sorulduğunda daha çok gelin motifi ile koç ve geyik başı motifi yaptıklarını belirtmiştir. Gelin motifinin şekli çizdirilmediği için Avşar, Yörük, Şavaklı kilimlerinde görülen “eli belinde-gelin” motifi olup olmadığı ise tespit edilememiştir. Ancak uğur ve mutluluk ile bağlantılı olduğu düşünülen bu motif şeklinin ortak olması muhtemeldir. Mustafa Gezici (2012:342) Bayat boyu damgasının kullanıldığı düşünülen bir kilimi fotoğraflayarak arşivlemiştir. Kilim Kastamonu Merkez ilçe menşeli olup ekler bölümünde sunulmuştur (Resim:23).

Kastamonu'da Oğuz Boylarının İskânı

Halaçoğlu (2009), Kastamonu'da 1487 tarihli tahrir kayıtlarına göre bugünkü sınırlar düşünüldüğünde Oğuz boylarının yerleşimiyle ilgili olarak Avşar, Bayındır, Büğdüz, Çavundur, Çepni, Dodurga, Eymür, İğdir, Karaevli, Kayı, Kınık, Kızık, Salur, Yuva, Yüreğir olmak üzere toplam 15 Oğuz boyunun yerleşiminden bahsetmektedir. Sümer (1999:405-426) ise XVI. yüzyılda Kastamonu'da Avşar, Alka-evli, Bayat, Bayındır, Beğdili, Büğdüz, Çavundur, Eymür, Dodurga, İğdir, Kayı, Kınık, Salur, Yıva, Yüreğir olmak üzere 15 Oğuz boyunun yerleşimini vergi nüfuslarıyla birlikte vermektedir.

Şahbaz (2017:52) bu boyların yanına Döğer, Peçenek boylarını da eklemiştir. Her ne kadar veriler 16.yüzyıl baz alınarak, sancaklara göre, verilse de 16.asırda boyların tespiti Kastamonu sancağının bugünkü sınırlarında da bu boyların yaşadığına delalettir. Makalemizde verilen 23.damga: Döğer boyu damgası, 45 ve 46.damgalar Peçenek / Biçene boyu damgası olarak değerlendirilmiştir.

Belek (2019:166) Tanrı Dağlarındaki Kırgız boyları arasında (yaşayan); Kay(ı) (Kayıg), Bayandı (Bayundur), Avat (İva), Kara Baytal (Begteli), Munduz (Bügdüz), Bayat (Bayat), Ezir (Yazgır), Camgırçı (Eymür), Ak Üylü (Alka Bölük), Cediger (İğdir), Beçine (Beçenek), Çarık (Çaruklug), Kızık (Kızık) ve benzeri Oğuz gruplarını saymaktadır. Kastamonu'da bu boyların neredeyse tamamının bulunması Tanrı Dağlarından Kastamonu'ya uzanan teşkilatlı, sistemli bir medeniyet anlayışının tezahürüdür.

Kastamonu'da Türk boyları yerleşimine yönelik olarak en kapsamlı araştırmaları yapmış olan Yakupoğlu (2009:322), Tosya ilçesinde 1257 yılına tekabül eden tımar defterinde ayrıntılı (12 göbek-nesil) kayıttan bahsetmektedir. Bu durum Selçuklular döneminde ilimizde yerleşik bir teşkilat sisteminin ve iskân politikasının olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yerleşik sisteme geçen Oğuz boyları mevcut gelenekleri ile Türk teşkilatlanma sistemi içinde varlıklarını devam ettirmişlerdir.

Yakupoğlu (2009:81-96) tarafından Kastamonu'da XIII-XV. yüzyıllar arası Oğuz boylarının iskânı ile ilgili olarak yapılan araştırmada bugünkü il sınırlarımız içinde doğrudan Oğuz boylarının ismiyle anılan yerleşim yerlerinden bahsetmektedir.

Boy ismiyle anılan yer-topluluk adları	Kazası	Boy ismiyle anılan yer-topluluk adları	Kazası
Afşar/Avşar Köyü	Araç	Çepni köyü	Tosya
Afşar Köyü	Daday	Eymür Köyü	Daday
Afşar Köyü	Küre	Eymür (n.d. Kayı) Köyü	Daday
Afşar Köyü	Taşköprü	Kara-evlü Köyü	Kastamonu
Afşar Köyü	Taşköprü	Kara-evlü Köyü	Kastamonu
Afşar ve Virancık Köyü	Taşköprü	Karkın Köyü	Tosya
Afşar/Avşar-Ovacuğu Köyü	Devrekâni	Kayı Köyü	Kastamonu
Avşar-ovacuğu Köyü	Küre	Kayı ve Batak Köyü	Taşköprü
Afşar-Özü Köyü, Kuzyaka'da	Kastamonu	Kayı Köyü	Taşköprü

Afşar Köyü	Tosya	Kayı Zemini, Boyalı Köyünde	Taşköprü
Halka-havlu Köyü (Alka-evli)	Daday-Eflani	Kayı Köyü	Daday
Bayad/-lu Cemaati	Taşköprü	Kayı Köyü	Tosya
Bayat Köyü	Tosya	Fazıl Kayısı Yaylağı	Taşköprü
Kara Bayat Köyü	Tosya	Kayılu-yakası arazisi, Göçiler Köyü	Daday
Bayad Köyü, Kuzyaka'da	Kastamonu	Kıyık-Avcılar ve Hatun-Saray	Daday
Bayad Köyü	Daday	Kınık Köyü	Daday
Bayad Köyü	Taşköprü	Sevinç-vıranı ve Kınık Köyü	Tosya
Şahin-çatı ve Bayat Köyü	Taşköprü	Kızık Köyü	Taşköprü
Bayat Boyu (H. Çoban Bey emrinde)	Kastamonu	Salur Köyü	Küre
Bayındır Köyü, Kuzyaka'da	Kastamonu	Todurga Nahiyesi	Taşköprü
Bey-dili Köyü	Kastamonu	Todurga/Bey Todurga Köyü	Taşköprü
Bügdüz Köyü	Küre	Üreğir Köyü	Taşköprü
Bügdüz ve İncesu Köyü	Devrekâni	Çayırıcık ve Üreğir Köyü	Taşköprü
Bügdüz Köyü	Devrekâni	Üreğir Köyü, Alama Divanında	Taşköprü
Çavundur Aşireti	Kastamonu	Üreğir Köyü, Todurga Nahiyesinde	Taşköprü
Çavundur Aşireti	Kastamonu	Kaba-Kulak ve Üreğir Köyü	Taşköprü
Çavundur Köyü	Kastamonu	Üreğir Köyü	Araç
Çavundur Köyü, Kuzyaka'da	Kastamonu	Yuva Köyü	Kastamonu

Tablo 1: Yakupoğlu'na (2009) göre Kastamonu'nun bugünkü sınırlarına göre doğrudan Oğuz boylarının ismini taşıyan yerleşim yeri bilgileri.

Kastamonu-Çankırı-Bolu üçgeninde nerdeyse bütün Oğuz boyları iskân edilmiştir (Yakupoğlu 2009:81). Oğuz harici Türk boylarının iskânına delalet eden Alpi, Çiğil, Halaç, Kanglı, Karluk- Karlu, Gencek, Gencine gibi birçok yer ismi, Kıpçak Türkleriyle bağlantılı yer isimleri Kastamonu'nun Türk medeniyeti ile yoğrulmuş, kimlik kazanmış bir şehir olduğunu göstermektedir.

Yaptığımız saha araştırmalarında boyların yerleşim yerleri ile ilgili ayrıca şu bilgilere ulaşılmıştır:

1-Avşar Boyu: Kuzyaka Cambaz Köyü. Bu köyün Avşar z ya da Afşar z olarak tahrir kayıtlarında geçen köy veya bu köylerden birisi olduğu düşünülmektedir. Mustafa Gezici tarafından Avşar boy damgasına benzer bir damganın bu bölgeden alınmış olması, Canbaz-Canbazlı aşiretlerinin Avşar boyu aşiretleri içinde sayılması adı geçen köyün Avşar boyu ile bağlantısını düşündürmektedir. Hemen yakınındaki İhsangazi ilçemizde Avşar köyü, Avşar mevkii halen bulunmaktadır.

2-Büğdüz Boyu: Kuzyaka'ya bağlı atalyazı Arazya mevkii Büğdüz Köyü (şu an mahalle durumundadır).

3-epni Boyu: Taşköprü Çetmi köyü ve mahalleleri, Merkez Cıvciler ipini mahallesi.

4-Döğer ve Yazır boyu: Kastamonu Merkez ilçeye bağlı köylerde Yazar ve Dğer soy isminin yoğunluğunun boylarla bağlantılı olma ihtimali yüksektir. Bu kişilerden Döğer soy ismini taşıyan bir aile ile yapılan söyleşide soy isimlerinin geçmişten beri var olduğunu; hatta şecere kayıtlarının tutulduğunu belirtmiştir. Bu noktada Kastamonu gibi mümtaz bir tarih şehrinde lakaplar, soyadları Oğuz boyları yerleşimi ile ilgili olarak başka bir araştırmanın konusu olmalıdır.

5-Eymür Boyu: Saha araştırmasında Kızılkele köyü sakinlerinden Hatice Tuzsuz ile yapılan söyleşide Brme, Gökbelen, Esen, Geyiş, Mavraş köylerine çocukluğunda Eymür dediklerini belirtmiştir. Bu bölge halen Emir Köyü olarak isimlendirilmektedir. Özelikle Eymür sözcüğünün zamanla Eymir, İymir, Emir, Emirler, mr şekline dönüştüğü sözcüklerin birbirine yakınlığı da düşünüldüğünde muhtemeldir (Bakınız: Bursa İnegöl ilçesi Eymir-Emir köyü tarihçesi). Adana, Mersin taraflarında Eymür ismini taşıyan yerleşim yerlerinden bazıları İmr şeklinde telaffuz edilmektedir. Aynı şekilde Merkez ilçe Emirky, Merkez Emirler, Emirli ve Eymir köylerinin bu boyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Daday'da Eymür Köyü doğrudan boy ismiyle halen anılmakta olup eski bir yerleşim yeridir.

6-İğdir Boyu: Merkez ilçeye bağlı Karaş köyü ve etrafındaki bölge "İğdir" şeklinde köylüler tarafından söylenmektedir. Dolayısıyla Araç ilçesi İğdir mevkii düşünüldüğünde şehrin iki ayrı tarafında ayrı ayrı İğdir köylerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

7-Kara Evl / Evli (Kara Bölük) Boyu: Merkez ilçe Karaevli köyünün Kuzyaka nahiyesine bağlı bir köy olduğu ve Karaevli ismiyle boy ismini aynen taşıdığı bilinmektedir. Bu köy yakın köyler tarafından "Karaevl" şeklinde de telaffuz edilmektedir. Değişik Türk lehçelerinde "ey-y" sözcüğünün ev anlamında kullanıldığı bilinmektedir.

8-Kayı Boyu: Ankara yolu Parmaklı Türbe Mevkii Kayı köyü olarak bilinmektedir. Ayrıca yakınında yer alan Karahalılar (Karahallar) köyünün Kayı boyu ile bağlantısı düşünülmektedir. Bu bölgede yer alan Kayı Erenleri tepesi, Kayı mezarlığı ve Kayı yaylası (Bilgi: Sakallıoğlu, Araştırmacı) bölgedeki yoğun Kayı nüfusuna delalettir. Aynı yerleşim yerinde yer alan Alėı Erenleri tepesi, Alėı mezarlığı ve Alėı yaylası Oğuz boyları harici Türk boylarının yerleşimini göstermektedir. Alėı köyünün her ne kadar

boy ile bağlantısı net olarak tespit edilemese de “Alpı” isminin varlığı bölgenin fetih sonrası ilk yerleşim yerlerinden olduğunu düşündürmektedir.

9-Karkın Boyu: Tosya ilçesi Kargın Köyü, Akkaya Karkın köyünün Oğuz boylarından olan Karkın boyu ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

10-Kınık boyu: Kınık köyü adıyla Merkeze bağlı iki köy bulunmaktadır. Harf değişiminin zaman içindeki söyleyişten kaynaklandığı düşünülmektedir.

11-Yaparlı – Çaruklu Boyu: Küre tarafında iskân edildiği bilinmektedir. Taşköprü ilçesi Yukarı Emerce Köyünde Çarıklı Mahallesi bulunmaktadır. Yine Ilgaz Dağı eteklerinde Çarhlı / Çarılı mevki bulunmaktadır.

12-Salur Boyu: Araç ilçesinde Salur boyunun kesin olarak yerleştiği bilinse de bu bölgeye ait kayıtlara ulaşılamamıştır. Bölgenin İhsangazi ile olan sınırında Salur mevki bulunmaktadır. Ayrıca Araç ilçesi Karapürçek köyüne adını veren Karapürçek aşireti Salur boyuna bağlı büyük bir aşiret olarak bilinmektedir.

Kastamonu'da boy yerleşim yerleri incelendiğinde sistemli bir yerleşme olduğu dikkati çekmektedir. Kastamonu Merkez Serti divanını içine alacak şekilde sırasıyla Saraycık köyü Kayıbeyli mevki, Kayı köyü, Karahanlar (Karahalılar köyü), Alpı köyü, Karaevli köyü, Bayındır köyü, Büğdüz köyü bunun en güzel örneğidir. Takribi 20 kilometrelik bir alanda Oğuz boylarıyla bağlantılı olduğu düşünülen ve birçoğu doğrudan geçmişten günümüze boy ismiyle anılan köyler bulunmaktadır. 1200-1230 yılları arasında Hüsametdin Çoban Bey tarafından bu hat üzerinde yaptırılan Kuzyaka Şeyh Köyü Akçasu Camii ve bölgede Kayı boyunun yerleşik bulunması, bu köylerin doğrudan Hüsametdin Çoban Bey döneminde iskân edildiğini düşündürmektedir.

Oğuz Boyları Tarafından Kullanılan Tamgalar / Damgalar

Oğuz boy ve damgalarına ait detaylı araştırmalar Kaşgarlı Mahmud (Divan-ı Lügat-it Türk 1072-1074), Reşideddin (Cami'ü't Tevârih 1306-1310), Yazıcıoğlu (Tarih-i Âli Selçuk 1424), Seyyid Lokman (Hünernâme 1569), Ebul Gazi Bahadır Han (Şecere-i Terâkime 1669) tarafından yapılmıştır. 24 Oğuz boyu Kaşgarlı Mahmud tarafından 22 olarak alınmış ve damgaları çizilmiştir. Kaşgarlı “Çarukluğ” boyu ile ilgili olarak sayılarının az olması nedeniyle damgalarının belli olmadığını belirtmiştir (Gülensoy 1989:59). Diğer müellifler Oğuz boylarını 24 boy olarak göstermişlerdir. Ayrıca Kaşgarlı tarafından belirtilmeyen Kızık ve Karkın boyları diğer müellifler tarafından damgalarıyla birlikte gösterilmiştir.

Boyun adl	Yazıcıoğlu, Tarih-i Âl-i Selçuk	Residü'd- din, G- Eğret	Kasgarlı (DLT)	Hüner- nâme	Ebn'l-Esri Bekhadır Hwa, Şecere-l Terakime.
KAYI	𐌶𐌶	𐌶𐌶	𐌶𐌶	𐌶𐌶	𐌶
BAYAT	𐌶	𐌶	𐌶𐌶	𐌶	𐌶
ALKA- EVLI	𐌶	-----	𐌶	𐌶	𐌶
KARA- EVLU	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
YAZIR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
DÖGER	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
DODURBA	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
YAPARLI	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	(Yasir: 𐌶)
AVSAR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
KIZIK	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
BEGDİLİ	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
KARKIN	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶

Boyun adl	Tarih-i Âl-i Selçuk	Residü'd- din	Kasgarlı (DLT)	Hüner- nâme	Ebn'l-Esri Bekhadır Hwa, Şecere-l Terakime.
BAYIN- DUR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
BIÇENE	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
ÇAYINDIR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
ÇEBNİ	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
SALUR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
EYMÜR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
ALA- YUNDLU	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
ÜREGİR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
İEDİR	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
BÜEDÜZ	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
YIVA	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶
KIMIK	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶	𐌶

Tablo 2: Gülensoy (1989:62-63) tarafından yapılan ayrıntılı boy ve damga tasnifi (orijinal şekil)

Türkmen boylarının Toroslar 'da –Aladağ- (Yalman 1977:459) damgaları kullanmaları, Kastamonu'da bulunan damgalar damgacılık geleneğinin ve aidiyet duygusunun göstergesidir. Ali Rıza Yalman (Yalgın) tarafından yapılan araştırmada: Elbeyli'de dövme ve aş topağı ile duvarlara yapılan çizimlerde Eymür, Salur, Çavındır, Bayındır damgalarına benzeyen dövme ve çizimler tespit edilmiştir. Boy damgaları ile mukayese edildiğinde eksik veya fazla olan bazı çizimler benzerliği bozmamaktadır (Gülensoy,1989:74). Araştırmacı Gezici de yaptığı araştırmalarda ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığına şahit olduğunu belirtmiştir.

Her boyun kendine ait bir damgası olduğu, su oluklarına varıncaya değin damga geleneğinin olması boylar ve birçok yerleşim yerinde boyların birer küçük örneği olan köylerde soyut birer sahiplenme sınırının oluşmasına sebep olmuştur. Saha araştırması yapılırken yerel tarih ile ilgili olarak araştırmaları bulunan emekli öğretmen Tuncay Sakallıoğlu'nun görüşüne başvurulmuştur. Tuncay Sakallıoğlu Serti divanını da içine alan bölgede Kayı köyü ve Alpi köyünün yakın olmasına rağmen Kayı Erenleri ve Alpi Erenleri adında iki ayrı tepe bulunduğunu, buralarda Arefe günleri iki ayrı ateş yakıldığını belirtmektedir. Yakın olmasına rağmen köylerin iki ayrı tepeyi kendi adlarıyla belirlemesi soyut bir sınırlamanın göstergesidir. Araştırmacı Mustafa Gezici tarafından hayvan damgalarının birçoğu bu bölgeden alınmıştır. Reşideddin tarafından aktarılan listeye göre eski zamanlarda boyların toylarda yiyecekleri koyun etinin kısımları bile bir kaideye bağlanmıştır (Sümer 1999:226). Bu husus yukarıda bahsedilen boylar arasında soyut sınırlamanın ilk dönem yansımalarındandır.

Müellifler tarafından boylarla ilgili olarak aktarılan listeler incelendiğinde Kaşgarlı Mahmud tarafından aktarılan boy liste ve damgaları dönemin özelliğine uygun olarak (Selçuklu etkisiyle ?) Kınık boyu ile başlarken diğer müellifler ilk sırayı (Osmanlı etkisiyle ?) Kayı boyu ile başlatmışlardır. Boyun etkin olduğu ve devlet kurucu boy olmasının etkisi ilim sahasında da kendisini göstermiştir. Türk teşkilatlanma sistemi olan boyların isim ve damgalarına ilişkin olarak bahsi geçen kaynakların aktardığı bilgiler eşsiz bir değere sahiptir.

Damgaların İncelenmesi

Araştırmacı Mustafa Gezici tarafından yaklaşık 25 yıl süren çalışmalar sonucu toplanan damgalar-çadır alemi ve nalbantların kullandığı damgalı sınıraçlar ile saha araştırmasında tespiti yapılan ve fotoğraflanarak arşivlenen 2 adet (şahsa ait) damga aşağıda yer alan tablolarda ayrıntılı bir şekilde değerlendirilerek Oğuz boyları- diğer Türk boyları-toplulukları ile bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. Mustafa Gezici, genel ve yerel Türk tarihi araştırmaları yapan ve bu konuda yazma eserler ve damgalar hakkında sergi ve sempozyum bildirisini olan, yerel tarihle ilgili Türk yazma eserleri, eğitimle ilgili diploma ve belge- fotoğrafların olduğu bir müze oluşturmuş araştırmacı aynı zamanda eğitimcidir. Tabloların yorumunda bu hususta oluşan tecrübe, bilgi birikimi de faydalı olmuştur.

Damgaların incelenirken ayrıca şu hususlara dikkat edilmiştir:

- Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat-it Türk (1072-1074), Resideddin tarafından yazılan Cami'ü't Tevârih (1306-1310), Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk (1424), Seyyid Lokman tarafından yazılan / tamamlanan Hünernâme (1569), Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terâkime (1669) asıl kaynaklar olarak ele alınmıştır.
- Damgaların incelenmesinde alanyazında bu konuda araştırmaları olan akademisyenlerin görüş, kanaat ve saha araştırmaları sonucu elde ettiği bilgiler kaynak olarak alınmıştır.
- Damgaların incelenmesinde Oğuz boyu damgalarıyla şekli bütünlüğü sağlayan karakteristik yapılar tespit edilerek ve damgaların alındığı yerlerde yerleşik olarak bulunan boy ile bağlantıdan yola çıkılarak kanaat oluşturulmuştur. Yer belliyse belirtilmiştir.
- Damgaların mevcutlu olarak elde bulunuyor olması doğrudan inceleme ve yorumlama fırsatı vermiştir.
- Damgalarla ilgili alınan bilgiler değerlendirilirken kendi ailelerimiz ve akrabalarımızda damgalama, en ve imlerle ilgili bilgilerin bulunması bilgi akışını dolayısıyla yorumlama ve değerlendirmelerimizi daha etkin ve verimli kılmıştır.
- Damgalama geleneği saha araştırmaları için bizzat damgalanan hayvanların bulunduğu yerler (İlgaz Çarılı mevki) başta olmak üzere çocukluk-gençlik dönemlerinde bizzat damgalama yapan, damgayı gören ve şeklini hatırlayıp çizebilen kaynak kişilerle söyleşi yapılmış ve bu bilgiler doğrultusunda damgalar yorumlanmıştır.
- Damgalar Oğuz boylarının, Oğuz boylarıyla bağlantılı aşiret, oymak, oba ve ailelerin birer kimlik nişanesi olması hasebiyle tesadüfilikten uzak bir karakteristik yapıyı muhafaza ettikleri düşüncesiyle yorumlanmıştır.
- Tereddüte düşülen damgalar, eksik bölümleri bulunan damgalar dahil tüm damgalar ayrıntılı bir şekilde tarihî süzgeçten ve değerlendirmelerden geçilerek gerçekçi bir yaklaşımla izah edilmeye çalışılmış, düşünce ve kanaat belirtilmiştir.
- Yapılan değerlendirme sonucunda bugünkü il sınırlarımıza ait damgaların dağılımına bakıldığında:

S.Nu	Boy – Topluluk Adı	Damga Sayısı
1	Alka-evli Boyu	3
2	Avşar Boyu	4
3	Bayat Boyu	4
4	Bayındır Boyu	1
5	Begdili / Beydili Boyu	1
6	Bügdüz Boyu	1
7	Çavundur Boyu	4
8	Çepni Boyu	2
9	Dodurga Boyu	4
10	Döger Boyu	1
11	Eymür Boyu	4
12	İğdir Boyu	6 (+1 / tablo altı açıklama)
13	Kara-evli Boyu	2
14	Kayı Boyu	7
15	Kınık Boyu	1
16	Yuva Boyu	1
17	Peçenek / Biçene Boyu	2
18	Yörükler	5
19	Boylarla bağlantı kurulamayan damgalar	5
20	Şahıs damgaları	5
21	Silah şeklinde damgalar	1
22	Nazar damgası	1
23	Çadır tuğu	1
24	Çadır alemleri (Kayı boyu)	1
25	Diğer damga örnekleri	2
	Toplam	69

Tablo 3: Boy ve topluluklarla bağlantılı olduğu düşünülen damga ve diğer eserlerin dağılımı. (Açıklama: 5.damgada Avşar boyu damgası yanında İğdir boyu damgası da mevcuttur.)

- Gülensoy'un belirttiği (1989:74) boy damgaları ile mukayese edildiğinde eksik veya fazla olan bazı çizgiler benzerliği bozmamaktadır görüşü ile Araştırmacı Gezici'nin yaptığı araştırmalarda ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığına şahit olduğu, görüşleri dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.
- Resimde net olmayan damga şekilleri için ayrıntılı şekli gösterir ikinci resim ya da çizim verilmiştir.
- 12-35-54-58 ve 59.damgalar başka illere ait olup diğer damgalar Kastamonu menşelidir.

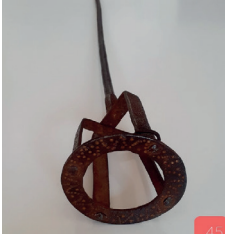

Tablo 3: ARAŞTIRMACI MUSTAFA GEZİCİ'YE AİT DAMGALARIN İNCELENMESİ

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
1		Alka-evli Boyu	Alka-evli boy damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu ve özellikle Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk'te yer alan Alka- Evli boyu damgasıyla şekli benzerlik göstermektedir. Genel karakteristik yapı korunmuş olup sağdan sola doğru bütün halinde damganın çevresini oluşturan bölüm yukarıya doğru ok şeklinde düz kıvrılmıştır. Ortadaki ok şeklindeki kısım bu boya ait alt kollar, aileler tarafından kullanıldığını düşündürmektedir. İhsangazi menşelidir.
2		Alka-evli Boyu	Alka-evli boy damgası olarak düşünülmektedir. Hünername'de yer alan Alka Evli boy damgasıyla Gülensoy (1989:89) tarafından Alka-evli boyu damgası olarak aktarılan damga çizimine büyük benzerlik göstermektedir. Gülensoy'un aktarımında yer alan alt kısımdaki yarım yurta şeklindeki yapı ile sağ ve sol tarafta yer alan aşağıya doğru yarı kıvrımlar aynen korunmuştur. Merkez ilçe Kuzyaka menşelidir.
3		Alka- evli Boyu	Alka-evli boy damgası olarak düşünülmektedir. Hünername'de yer alan Alka Evli boyu damgasıyla şekli olarak benzer özellikler göstermektedir. Gülensoy (1989:89) tarafından Alka-evli boyu damgası olarak verilen damga çizimine büyük benzerlik göstermektedir. Gülensoy'un aktarımında yer alan alt kısımdaki yarım yurta şeklindeki yapı ve sağ tarafta yer alan aşağıya doğru yarı kıvrım korunmuştur. Merkez ilçe Kuzyaka menşelidir.
4	 	Avşar Boyu	Avşar boyu damgası olarak düşünülmektedir. Hünername'de yer alan Avşar boyu damgasıyla benzerlikler göstermektedir. Avşar boyu damgası veya Avşar boyu alt kollarına ait olduğu düşünülmektedir. 1487 tahrir kayıtlarında da bölgede yoğun bir Avşar boyu nüfusundan bahsedilmektedir. Türkyayn (2012:832) aktardığı Avşar boy damgasına tıpatıp benzemektedir. İhsangazi menşelidir. İhsangazi'de halen Avşar köyü bulunmaktadır.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
5		Avşar Boyu 	Avşar boyu damgası olarak düşünülmektedir. Sıntıraç (Nalbant tırnak bıçağı) üzerinde yer alan damga Hünername'de yer alan Avşar boyu damgasıyla benzer özelliklere sahiptir. Diğer damga da İğdir boyunun damgasına benzer olup Kastamonu'da iki boyun yakınlığı aşıkardır. Türkey'in (2012:832) aktardığı Avşar boy damgası ile araştırmamızda yer alan 4.damga (Avşar boyu damgası) ile tıpatıp benzemektedir. Araç ilçesi menşelidir. Araç ilçesi Avşarlar ve İğdirler mevki olarak çok yakındır. Orijinal resmi ekte sunulmuştur (Resim 21).
6		Avşar Boyu 	Avşar boyu damgası olarak düşünülmektedir. Ebu'l Gazi Bahadır Han dışında diğer müellifler (Yazıcıoğlu (TÂS), Kaşgarlı Mahmud (DLT), Reşideddin (CT) ve Hünername) tarafından yazılan eserlerde yer alan Avşar boyu damgasını andırmaktadır. 4.damga ile şekli benzerlik mevcuttur. Avşar boyuna bağlı alt kollar ya da aileler tarafından kullanılma olasılığı yüksektir. Avşar boyu ilimizde yoğun bir nüfusa sahiptir. Kastamonu Merkez ilçe Kuzyaka menşelidir.
7		Avşar Boyu	Avşar boyu damgası olarak düşünülmektedir. Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de yer alan Avşar boyu damgasıyla benzerlikler göstermektedir. Avşar Boyu ya da Avşar boyu ile bağlantılı alt kollar / ailelere ait olduğu düşünülmektedir. Dikdörtgene benzeyen şekli yapı korunmuştur. Sağlı sollu çizgilerde hafif değişiklikler görülse de karakteristik özelliğin aynen korunduğu düşünülmektedir. Kastamonu menşelidir. Avşar boyunun ilimizde yoğun bir yerleşime sahip olduğu bilinmektedir.
8		Bayat Boyu	Bayat boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk adlı eserde yer alan Bayat boyu damgası ile özellikle üst kısımda yer alan ok tarzı yapı, sağ ve sol yana doğru yarı kıvrımlar ile büyük benzerlik göstermektedir. Kastamonu'da cami süslemelerinde de Bayat boyu damgaları tespit edilmiştir. Resimde yer alan damganın Bayat boyu ile bağlantılı alt kollar, aileler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Merkez ilçe menşelidir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
9		Bayat Boyu	Bayat boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk adlı eserde yer alan Bayat boyu damgası ile özellikle üst kısımda yer alan ok tarzı yapı, sağ ve sol tarafa doğru yarı kıvrımlar ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda resimde yer alan damganın Bayat boyu ile bağlantılı alt kollar, aileler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Bulunan yer Kastamonu'da Türklerin ilk yerleşim yerlerindedir. 8.damga ile üst kısmın ters yöne bakıyor olması boya bağlı alt kollar, aileler tarafından damganın ana şekline bağlı kalınarak kısmî olarak değiştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Merkez ilçe menşelidir.
10		Bayat Boyu	Bayat boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk'ta yer alan Bayat boy damgasına özellikle üst yapısı, sağ ve sol taraflara doğru yarı kıvrımlar ile benzer özellikler göstermektedir. Bayat boyunun alt kollarından birine ait olması da mümkündür. Kastamonu Merkez ilçe menşelidir.
11		Bayat Boyu	Bayat boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk'ta yer alan Bayat boy damgasıyla özellikle ortadaki ok şeklindeki yapı ve kenardaki (sağ ve sola doğru) aşağı doğru eğimli yapı itibariyle benzer özellikler içermektedir. Bayat boyunun alt kollarından birine ait olması da mümkündür. Şekli yapısı sistemli bir teşkilatlanmanın ürünü olduğunu göstermektedir. Kastamonu menşelidir.
12		Bayındır Boyu	Bayındır boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de yer alan Bayındır Boyu damgası ile karakteristik olarak benzer özellikler göstermektedir. Şekli yapı genel olarak muhafaza edilse de Hünername'de yer alan damga şekline göre sol kısım değişmiştir. Alt kollarına ait olması muhtemeldir. İstanbul menşelidir. Bozulmuş bir Bayındır damgası olarak düşünülebilir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
13		<p>Begdili Boyu</p> 	<p>Beydili boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk'ta yer alan Begdili damgasına benzemektedir. Hünername'de (16.asır) bahsedilen Begdili boyu damgası ile de mevcut damga nerdeyse tıpatıp benzerlik göstermektedir. Yakupoğlu (2009) Beydili boyunun Kastamonu'da yerleşimi olduğunu belirtmektedir. Beydili boyunun Kastamonu sancağındaki (16.asır) varlığından Şahbaz'da (2017:52) bahsetmektedir. Kastamonu menşelidir. 2.Resimde Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'deki şekliyle konumlandırılmıştır.</p>
14		<p>Bügdüz Boyu</p>	<p>Bügdüz boyu damgası olarak düşünülmektedir. Reşideddin tarafından aktarılan Bügdüz boy damgasına benzer özellikler göstermekte olup alt kollar veya aileler tarafından kullanılma olasılığı yüksektir. Reşideddin tarafından aktarılan damga şeklindeki sağa doğru iki yatay çizgi ve orta kısmın ovaliği korunmuş, alt kısımda yere bakan bölüm sağ kısımla birleştirilmiştir. Kastamonu menşelidir. Devrekâni ilçesi ile Kuzyaka nahiyesinde Bügdüz ismiyle yerleşim yerleri halen mevcuttur.</p>
15		<p>Çavundur Boyu</p>	<p>Çavundur boy damgası olduğu düşünülmektedir.</p> <p>Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk'te yer alan Çavundur boyu damgası ile şekli benzerliği mevcuttur. Bu dönemlere ait yuvarlak genel karakteristik yapı korunmuştur. Alt kollar / aileler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Gülensoy (1989:92) tarafından Bursa Karacabey'de bulunan Çavundur boyu damgası ile benzerdir.</p> <p>Çavundur köyü civarından alınmıştır. Çavundur boyunun Kastamonu'da iskânı bilinmemektedir.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
16		Çavundur Boyu	<p>Çavundur boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Kaşgarlı Mahmut (DLT), Ebu'l Gazi Bahadır Han (Şecere-i Terakime) tarafından aktarılan Çavundur boyu damgasına benzemektedir. Bu dönemler yuvarlak yapı Çavundur boyu damgasının genel karakteristik özelliği olup bu damgada da korunmuştur. Çavundur boyu ile bağlantılı alt kollar ve aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Kastamonu menşelidir.</p> <p>Kastamonu'da Çavundur boyunun yerleşimi bilinmekte olup halen boy ismini aynen koruyan Merkez ilçeye bağlı iki köy mevcuttur.</p>
17		Çavundur Boyu	<p>Çavundur boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Kaşgarlı Mahmut (DLT), Ebu'l Gazi Bahadır Han (Şecere-i Terakime) tarafından aktarılan Çavundur boyu damgasına benzemektedir. Bu dönemler yuvarlak yapı Çavundur boyu damgasında genel karakteristik özellik olup bu damgada da korunmuştur. Çavundur boyu ile bağlantılı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Kastamonu menşelidir. 15.damgada yer alan ortadaki nokta şeklindeki yapı bu damgada yoktur.</p>
18		Çavundur Boyu	<p>Çavundur boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Hünername'de yer alan Çavundur boy damgası ile şekli benzerlik göstermektedir. Boya bağlı alt kollar – aileler tarafından kullanılma olasılığı yüksektir. 15 ve 16.damgalardan farklı bir yapıya sahiptir. Geniş bir coğrafyaya yayılan Oğuz boylarının farklı coğrafyalarda kimliklerini koruyarak farklı damgalar kullandıklarını göstermesi açısından da önemlidir. Kastamonu menşelidir.</p> <p>Çavundur boyu ilimizde yerleşik ve tarım ile uğraşan kadim bir boydur.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
19		Çepni Boyu 	Çepni Boy damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu (Tarih-i Âli Selçuk) ve Hünername'de yer alan Çepni boyu damgasına benzerdir. Koyun damgası olma ihtimali çok yüksektir. Koyunun kulak kısmına damga geleneği Merkez ilçe dahil 1990'lara kadar devam etmiştir. Damga Çepni boyunun karakteristik özelliği olan " T " şeklini muhafaza etmektedir. Çepni boyu Kastamonu'da yerleşimi olan kadim bir Oğuz boyudur. Taşköprü menşelidir. Taşköprü'de halen Çetmi köyü mevcuttur.
20		Çepni Boyu	Çepni Boy damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu (Tarih-i Âli Selçuk) ve Hünername'de yer alan Çepni boyu damgasına benzerdir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername de yer alan Çepni boy damgasında ana yapı olan " T " yapısı şeklen aynen varlığını korumuştur. Merkez ilçe menşelili olup şahsa aittir. Saha araştırmasında, gelecek nesillere damgacılık geleneğinin aktarılması ve ilmi araştırmalarda kullanılması amacıyla fotoğraflanıp arşivlenmiştir.
21		Dodurga Boyu 	Dodurga boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu (Tarih-i Âli Selçuk) ve Hünername'de yer alan Dodurga boyu damgası ile benzerlik göstermektedir. Şekli benzerlik Dodurga boyu ile bağlantılı alt kollar, aileler tarafından kullanıldığını düşündürmektedir. Yakupoğlu (2009) Taşköprü'de Dodurga boyu yerleşimini bildirmektedir. 2. Resimde Tarih-i Ali Selçuk ve Hünername'deki şekliyle konumlandırılmıştır. İhsangazi ilçesi menşelidir.
22		Dodurga Boyu	Dodurga boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu (Tarih-i Âli Selçuk) ve Hünername'de yer alan Dodurga boyu damgası ile benzerlik göstermektedir. Şekli benzerlik Dodurga boyu ile bağlantılı alt kollar, aileler tarafından kullanıldığını düşündürmektedir. Kastamonu menşelidir. Çalay (2020) tarafından aktarılan Bursa'da Dodurga boyuna mensup "Karaçorlar" ailesinin kullandığı damga ile benzer bir yapı görülmektedir. Çalay (2020) bu makalesinde Ali Rıza Yalın (Yalman) tarafından Yaylacık köyünde bulunan damgaya atıfta bulunmuştur.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
23		Döğer Boyu 	Döğer boyu damgası olarak düşünülmektedir. Ebu'l Gazi Bahadır Han'ın Şecere-i Terakime adlı eserindeki Döğer boyuna ait boy damgasına nerdeyse tıp tıp benzemektedir. Güzide bir örnektir. 2.Resimde Şecere-i Terakime'deki şekliyle konumlandırılmıştır. Merkez ilçe menşelidir.
24		Eymür Boyu 	Eymür boyu damgası olarak düşünülmektedir. Şekli yapısı ile Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk ve Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de yer alan ana şekille bağlantısı ve alındığı yer göz önüne alınarak damganın Eymür boyu ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. 2.Resimde Kaşgarlı Mahmud tarafından aktarılan şekliyle konumlandırılmıştır. Daday ilçesi menşelidir.
25		Eymür Boyu	Eymür boyu damgası olarak düşünülmektedir. Şekli yapısı ile Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk ve Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de yer alan ana şekille bağlantısı göz önüne alınarak damganın Eymür boyu ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Yakupoğlu (2009) Daday'da Eymür boyunun yerleşiminden bahsetmektedir. Daday ilçesi menşelidir.
26		Eymür Boyu	Eymür boyu damgası olarak düşünülmektedir. Şekli yapısı ile Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk ve Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de yer alan ana şekille bağlantısı göz önüne alınarak damganın Eymür boyu ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Kastamonu Merkez ilçe menşelidir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
27		<p>Eymür Boyu</p> 	<p>Eymür boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Yazıcıoğlu tarafından yazılan Tarih-i Âli Selçuk'ta ve Hünernâme'de yer alan Eymür boyu damgası ile şekli benzerlik göstermektedir.2. Resimde Tarih-i Ali Selçuk ve Hünernâme'deki şekliyle konumlandırılmıştır.</p> <p>Kastamonu Merkez ilçe menşelidir.</p>
28		<p>İğdir Boyu</p> 	<p>İğdir boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'deki İğdir boy damgası ile nerdeyse birebir aynıdır. 29-30-31 numaralı damgalar ile birlikte değerlendirildiğinde ana şekilde çok küçük değişiklikler göze çarpmaktadır. Bu damgalar Araştırmacı Gezici tarafından dile getirilen "Ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığı" görüşünü destekler niteliktedir.</p> <p>Kastamonu Araç ilçesi İğdir mevki menşelidir.</p>
29		<p>İğdir Boyu</p> 	<p>İğdir boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Ebu'l Gazi Bahadır Han Şecere-i Terakime'deki İğdir boyu damgası ile nerdeyse birebir aynıdır. 28-30-31 numaralı damgalar ile birlikte değerlendirildiğinde ana şekilde çok küçük değişiklikler göze çarpmaktadır. Bu damgalar Araştırmacı Gezici tarafından dile getirilen "Ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığı" görüşünü destekler niteliktedir.</p> <p>Kastamonu Araç ilçesi İğdir mevki menşelidir.</p>

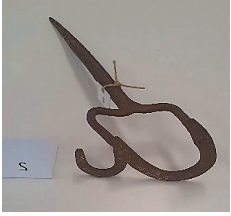

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
30		İğdir Boyu 	İğdir boyu damgası olarak düşünülmektedir. Ebu'l Gazi Bahadır Han Şecere-i Terakime'deki İğdir boyu damgası ile nerdeyse birebir aynıdır. 28-29-31 numaralı damgalar ile birlikte değerlendirildiğinde ana şekilde çok küçük değişiklikler göze çarpmaktadır. Bu damgalar Araştırmacı Gezici tarafından dile getirilen "Ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığı" görüşünü destekler niteliktedir. Kastamonu Araç ilçesi İğdir mevkii menşelidir.
31		İğdir Boyu	İğdir boyu damgası olarak düşünülmektedir. Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de belirtilen İğdir boy damgasına karakteristik olarak benzemektedir.. Damga 28-29-30. damgalar ile şekli bütünlük içindedir. Küçük bir (kuyruk kısmı) eklemeye ile genel İğdir boy damgası ile bütünlüğünü korumuş olduğu görülmektedir. Araç ilçesi menşelidir.
32		İğdir Boyu 	İğdir boyu damgası olduğu düşünülmektedir. Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk'teki İğdir boyu damgasına tıpa tıp benzemektedir. Araç ilçesi İğdir mevkii- köyleri ve Merkez ilçeye bağlı İğdir mevkii (Karaş köyü civarı) yoğun bir nüfusa sahiptir. Dolayısıyla 28-29-30-31. damgalarda görülen şekli bütünlük Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından aktarılan damga ile tıpkı benzerlik gösterirken 32 -33.damgalar Kaşgarlı Mahmud tarafından aktarılan İğdir boy damgasıyla tıpkı benzerlik göstermektedir. 28-29-30-31. damgalar ile 32-33. damgalar aynı boyun damgaları olmalarına rağmen aradan geçen yaklaşık 6 asır içinde şekil olarak kısmi değişikliğe uğramışlardır. Ancak kendi dönemlerindeki şekli bütünlüğü muhafaza etmişlerdir. Araç ilçesi menşelidir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
33		<p>İğdir Boyu</p> 	<p>İğdir boyu damgası olarak düşünülmektedir. Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk'teki İğdir boyu damgasına tıpa tıp benzemektedir. 32. damga ile dönem olarak ana şekli muhafaza ederken küçük değişiklikler görülmektedir. Ana yapı aynen korunmuştur. 2.Resimde Kaşgarlı Mahmud (DLT) tarafından aktarıldığı şekliyle konumlandırılmıştır. Araç ilçesi menşelidir.</p>
34		<p>Kara-evli Boyu</p>	<p>Kara-evli boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kara-evli boyu damgası ile benzer özellikler göstermekte olup alt boylara ait olduğu düşünülmektedir. Merkez ilçe Kuzyaka menşelidir. Kuzyaka'da Karaevli köyü bulunmaktadır.</p>
35		<p>Kara-evli Boyu</p>	<p>Kara-evli boyu damgası olarak düşünülmektedir. Damga şekli olarak bakıldığında son dönem damga gibi algılansa da (M harfi) Hünername'de yer alan Kara-evli boyu damgası ile karakteristik olarak benzerlik göstermektedir. Alt kollar ve aileler tarafından kullanılma ihtimali yüksektir. Damga eski dövme teknik ile yapılmıştır. Damgacılık geleneği açısından güzide bir örnektir. Denizli menşelidir.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
36		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Yazıcıoğlu tarafından yazılan "Tarih-i Âli Selçuk'ta ve Hünername'de yer alan Kayı boyu boy damgası ile nerdeyse tıpa tıpa benzerlik göstermektedir. Merkez Kayı köyü / mevkii menşelidir.</p>
37		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kayı boyu damgasında ortada yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı aynen muhafaza edilmiştir. Prof.Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki bu damganın aynısını Kayı boyunun kullandığını belirtmektedir. Merkez ilçe menşelidir.</p>
38		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kayı boyu damgasında ortada yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı aynen muhafaza edilmiştir. Prof.Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki damgaların Kayı boyu tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Kayı boyuna bağlı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Hilal ucu kıvrımları Hünername'de yer alan Kayı boyu damgası içinde yer alan hilal şekliyle aynıdır. Seydiler ilçesi menşelidir.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
39		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kayı boyu damgasında ortada yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı aynen muhafaza edilmiştir. Prof.Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki damgaların Kayı boyu tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Kayı boyuna bağlı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Hilal ucu kıvrımları Hünername'de yer alan Kayı boyu damgası içinde yer alan hilal şekliyle aynıdır. Kastamonu menşelidir.</p>
40		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kayı boyu damgasında yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı ile aynilik dikkati çekmektedir. Prof.Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki damgaların Kayı boyu tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Hilalin yanındaki dikdörtgen yapı dolayısıyla Kayı boyuna bağlı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Bu damga, Araştırmacı Gezici tarafından dile getirilen "Ana damgaya bağlı kalmak şartıyla damgalarda ufak da olsa değişiklikler gördüğünü, bunun boya bağlı alt kollar veya büyük aileler tarafından yapıldığı" görüşünü destekler niteliktedir. Kastamonu menşelidir.</p>
41		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Kayı boyu damgasında ortada yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı aynen muhafaza edilmiştir. Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki damgaların Kayı boyu tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Kayı boyuna bağlı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Hilal ucu kıvrımları Hünername'de yer alan Kayı boyu damgası içinde yer alan hilal şekliyle aynıdır. Kastamonu menşelidir.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
42		Kayı Boyu	<p>Kayı boyu damgası olarak düşünülmektedir. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername’de belirtilen Kayı boyu damgasında ortada yer alan hilal (yay) şeklindeki yapı aynen muhafaza edilmiştir. Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları (s.86) adlı kitabında hilal (yay) şeklindeki damgaların Kayı boyu tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Kayı boyuna bağlı alt kollar / aileler tarafından kullanılması muhtemeldir. Hilal ucu kıvrımları Hünername’de yer alan Kayı boyu damgası içinde yer alan hilal şekliyle aynıdır. . Kastamonu menşelidir.</p>
43		Kınık Boyu	<p>Kınık boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Şekli yapısı itibariyle Hünername’deki Kınık boyu damgasına benzemektedir. 2.Resimde Hünername’de aktarılan şekliyle konumlandırılmıştır.</p> <p>Devrekâni ilçesi menşelidir. Devrekâni ilçesi halen Kınık boy isminin aynen yaşatıldığı mevkii ve köylere sahiptir.</p>
44		Yuva Boyu	<p>Yuva boy damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Divan-ı Lügat’it Türk’te yer alan Yuva boyu damgasına benzemektedir. Karakteristik özellikleri nedeniyle Yuva boyu ile bağlantılı alt kollar –aileler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir.</p> <p>Kastamonu’da Yuva boyuna ait köyler halen mevcuttur.</p> <p>Merkez ilçe Yuva köyü / civarı menşelidir.</p>

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
45		<p>Peçenek / Biçene Boyu</p> 	<p>Peçenek / Biçene boyu damgası olarak düşünülmektedir.</p> <p>Reşideddin tarafından aktarılan Biçene / Peçenek boyu damgasına şekli olarak büyük benzerlik göstermektedir. Boya bağlı alt kollar, aileler tarafından kullanılması muhtemeldir.</p> <p>Kastamonu Merkez ilçe menşelidir.</p>
46		<p>Peçenek / Biçene Boyu</p>	<p>Peçenek boyu damgası olarak düşünülmektedir. Prof. Dr. Tuncer Gülensoy tarafından yazılan Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları adlı kitapta (s:87) Peçenek boyuna ait olarak gösterilen damga ile aynılık göstermektedir. Merkez Terzi köyünde ikamet eden Orhan Bekiroğlu ile yapılan söyleşideki Yörük damgası tarifine de benzemektedir.</p> <p>Her ne kadar damgaların tasnifinde kullandığımız 5 temel tarihi kaynakta yer almasa da Gülensoy'un saha araştırmaları, aktardığı bilgiler güvenilir olarak değerlendirilmektedir. Kastamonu'da Biçene / Peçenek boyunun iskân edilmiş olması ya da Yörükler arasında yer alması da muhtemeldir. . Kastamonu menşelidir.</p>

Tablo 3 -1: Yörüklerle Ait Olduğu Düşünülen Damgalar

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
47		Yörükler	Yörükler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Merkez Terzi köyünde ikamet eden Orhan Bekiroğlu ile yapılan söyleşide tarifi yapılan Yörükler mevkiinde kullanılan damga “∞” şekline benzemektedir. Kastamonu menşelidir.
48		Yörükler	Yörüklerde görülen bir damga olarak değerlendirilmektedir. Gülensoy tarafından yazılan Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları (s.93) kitabında yer alan Karacabey İsmet Paşa köyünde bulunan damgaya benzemektedir. Kastamonu yerleşim yerleri arasında Yürük Tepe bulunmaktadır; ayrıca Ilgaz ve çevresi Yörükler / Yürükler olarak bilinmektedir. Kastamonu menşelidir.
49		Yörükler?	Hangi boy ile bağlantılı olduğu tespit edilememiş olup Yörükler arasında kullanıldığı düşünülmektedir. Karakteristik özelliği 48. damga ile benzer özellikler göstermektedir. Göz nazar imine de benzemektedir. Damgaların hayvanları nazardan koruduğu inancı saha araştırmalarında tespit edilmiştir. Kastamonu menşelidir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
50		Yörükler?	<p>Hangi boy ile bağlantılı olduğu tespit edilememiş olup Yörükler arasında kullanıldığı düşünülmektedir. Orhan Bekiroğlu tarafından tarifi yapılan Yörükler mevkiinde kullanılan damga “∞” şekline yakın bir damgadır. Kastamonu menşelidir.</p>
51		Yörükler? Döğer boyu damgası?	<p>Şekli yapısı değerlendirildiğinde yarım “∞” şekline benzeyen yapısıyla Yörük damgası olduğu düşünülmektedir. Damganın genel şekli arkasındaki bütün yapı diğer damgalarda bu damgayı ayırmaktadır. Bu bütün yapı ve öndeki şekiller bu işin ehli olan damgacılar tarafından bu damganın vurulduğunu düşündürmektedir. Ayrıca Bilgili (2020:38) damgadaki mevcut şekli Türkçe “D” sesi veren runik harf ve stilize koç boynuzu tamgası (Yenisey) olarak yorumlamıştır. Tarih-i Âli Selçuk ve Hünernâme’deki bu damgadaki şekle benzeyen Döğer boyu damgası şekli de düşünüldüğünde damganın Döğer boyu ile bağlantılı olduğu da düşünülmektedir. Kastamonu menşelidir.</p>

Tablo 3-2: Boylarla Bağlantısı Tespit Edilemeyen Damgalar

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
52		Damga? – İm? (Tavuk İmi)	Hangi boya ait olduğu bilinmemekle birlikte Türk boylarında kullanılan bir damga olduğu düşünülmektedir. Gülensoy (1989:130) tarafından aktarılan tavuk imi ile tıpa tıp benzerlik göstermektedir. Kastamonu menşelidir.
53		Damga?	Hangi boya, oba veya aşirete ait olduğu tespit edilememiştir. Şekil olarak değerlendirildiğinde Kafkas damgası olması da muhtemeldir. Arapça harflerin teşekkülünden oluşan bir damga olarak da düşünülebilir. Kastamonu menşelidir.
54	 	Damga?	Altay Türklerinde görülen bir damga şekline benzemektedir. Karluk vb. boylarla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu damga Ali Rıza Yalman'ın (1977) kitabında (s:458) bahsettiği Gaziantep bakkal damgalarına da benzemektedir. Yalman bu damgaların Orhun Yenisey abidelerinin üzerindeki yazılarla benzerlik gösterdiğini belirtmektedir. Kaynak kişilerden Ziya Kuşçu aile damgalarının bu damganın aynısı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca damga (küçük olan resim) döndürüldüğü zaman üstteki ok şeklindeki yapı Bayat boyunu andırırsa da tam bir bağlantı kurulamamıştır. Damgacılık geleneği açısından güzide bir örnektir. İstanbul menşelidir.

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
55		<p>Damga?</p> 	<p>Hangi boy oymak veya obaya ait olduğu tespit edilemeyen bir damgadır. Bununla birlikte Kafkas damgası olması da muhtemeldir. Kastamonu menşelidir.</p>
56		<p>Damga?</p>	<p>Türk boylarında birçok ongun kullanılmıştır. Hangi boyla bağlantılı olduğu tam olarak tespit edilemese de im olma olasılığı da vardır. Bulunduğu sahada Avşar boyunun da varlığı bilinmektedir. Horoz şekli belirgindir. Bölgede Horozoğlu soy ismini taşıyan aileler de mevcuttur. Ancak herhangi bir bağlantı ve bilgi net olarak tespit edilememiştir.</p> <p>Kuzyaka-İhsangazi arasında şahısta mevcuttur. Saha araştırmasında, gelecek nesillere damgacılık geleneğinin aktarılması ve ilmi araştırmalarda kullanılması amacıyla fotoğraflanıp arşivlenmiştir.</p>

Tablo 3-3: Osmanlı Dönemi Şahıs Damgaları

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
57		Şahıs Damgası 	Şahıs damgasıdır. Geniş ailelerde görülen bir damga çeşidi olup damga sahibinin isminin ilk harfini taşır. "Hilmi". Bu damgadan farklı olarak Cumhuriyet dönemindeki damgalarda isim ve soy ismin ilk harfleri tercih edilmiştir. Kastamonu menşelidir.

Tablo 3-4: Cumhuriyet Dönemi Şahıs Damgaları

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
58		Şahıs damgası	Son dönem damgacılığa güzel bir örnektir. C ve N harfleri. Cumhuriyet dönemi damgalarda isim ve soy ismin ilk harfleri kullanılmaktadır. Denizli menşelidir.
59		Şahıs damgası	Son dönem damgacılığa güzel bir örnektir. H ve Y harfleri. Cumhuriyet dönemi damgalarda isim ve soy ismin ilk harfleri kullanılmaktadır. Denizli menşelidir.
60		Şahıs / baskı damgası	Son dönem damgacılığa güzel bir örnektir. M harfi. Baskı damgası olması da muhtemeldir. Kastamonu menşelidir.
61		Şahıs / baskı damgası	Son dönem damgalarda isim ve soy ismin ilk harfleri kullanılsa da farklı olarak bu damgada " A " harfi belirgindir. Ailecek isimle anılan bir aileye ait olması muhtemeldir. Ahmetgil, Ali Beyler vb. Kastamonu menşelidir.

Tablo 3-5: Silah Şeklindeki Damgalar

Nu	Damga	Boy-Topluluk Adı	Açıklama
62		Kılıç damga	Şekli yapısı ile Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lügat'it Türk ve Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Terakime'de yer alan Eymür boyu damgası ile bağlantısı, Ali Rıza Yalın (Yalman) tarafından Yaylacık'ta bulunan "kılıç" adlı damganın Eymür boyu damgası olarak alınması hususları bilirse de kılıç şeklinin aynen korunması boy ile bağlantıyı tereddüte düşürmektedir. Kastamonu Merkez ilçe menşelidir.

Tablo 3-6: Türkmen Nazar Damgası – İmi

Nu	Damga	Boy-Topluluk Adı	Açıklama
63		Nazar damgası	Nazar damgası / imi. Güzide bir örnek olduğu düşünülmektedir. Ortada gözü temsil eden yuvarlak bölüm görülmektedir. Türklerde nazar İslam öncesi ve İslam sonrası varlığına inanılan bir olgudur. Kilim motiflerinde de görülen nazar imi zamanla folklorik bir yapıya kavuşmuştur. Gülensoy (1989:142) tarafından aktarılan nazar imiyle –göz- büyük ölçüde benzer özellikler göstermektedir. Kastamonu menşelidir. Ayrıca üst kısmı Kayı boyu yayı (hilali) hemen alt kısmı koç boynuzu şeklinde yorumlanabilir. Gülensoy (1995:69) nazarlıklarda da damgaların bulunduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte genel bir anlam içermesi nedeniyle boylarla bağlantı kurulamamıştır.

Tablo 3-7: Boylarla Bağlantılı Olduğu Düşünülen Çadır Alemi ve Tuğ

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
64		Kayı Boyu çadır alemi	<p>Kayı boyuna ait olduğu düşünülen bir çadır alemidir.</p> <p>Yay şeklindeki üst yapı Kayı boyu tarafından kullanılmaktadır.</p> <p>Merkez ilçe Kayı köyü / mevkiî menşelidir.</p>
65		Tuğ	<p>Tuğ olduğu düşünülmektedir. Alt kısmı da düşünüldüğünde şekli yapısı ve keskin olmaması dolayısıyla (balta vb. olmayıp) çadır önünde bulundurulmuş olduğu düşünülmektedir. Boy beylerinin çadırları önünde tuğ olduğu bilinmektedir. Bununla beraber hangi boya ait olduğuna ilişkin bir kanaat oluşturacak alınan yer vb. bilgi bulunmamaktadır. Tuğun sol aşağı kıvrım parçası eksiktir. Kastamonu menşelidir.</p>

Tablo 3-8: Eksik damgaların incelenmesi

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
66		Dodurga Boyu	<p>Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Dodurga boyu damgası ve Ali Rıza Yalgın (Yalman) tarafından tespiti yapılan Dodurga boyu damgası ile şekli benzerlik çok yüksektir. Sağ alt kısmı eksik olsa da Dodurga boyu / boya bağlı alt kollar, aileler tarafından kullanılmasi kuvvetle muhtemeldir.</p> <p>Kastamonu menşelidir.</p> <p>Çalay (2020) tarafından aktarılan Bursa'da Dodurga boyuna mensup "Karaçorlar" ailesinin kullandığı damga ile benzer bir yapı görülmektedir. Çalay (2020) bu makalesinde Ali Rıza Yalgın (Yalman) tarafından Yaylacık köyünde bulunan damgaya atıfta bulunmuştur.</p>
67		Dodurga Boyu	<p>Tarih-i Âli Selçuk ve Hünername'de belirtilen Dodurga boyu damgası ve Ali Rıza Yalgın (Yalman) tarafından tespiti yapılan Dodurga boyu damgası ile şekli benzerlik çok yüksektir. Sol üst kısmı eksik olsa da Dodurga boyu / boya bağlı alt kollar, aileler tarafından kullanılmasi kuvvetle muhtemeldir. Kastamonu menşelidir.</p> <p>Çalay (2020) tarafından aktarılan Bursa'da Dodurga boyuna mensup "Karaçorlar" ailesinin kullandığı damga ile benzer bir yapı görülmektedir. Çalay (2020) bu makalesinde Ali Rıza Yalgın (Yalman) tarafından Yaylacık köyünde bulunan damgaya atıfta bulunmuştur.</p>

Tablo 3-9: Diğer damga ve damga örnekleri

Nu	Damga	Boy- Topluluk Adı	Açıklama
68		? Damga	<p>Damganın boylarla bağlantısı kurulamamıştır. Yer bilgisi mevcut değildir. Mustafa Gezici tarafından, şekli olarak değerlendirildiğinde Orhun – Yenisey yazıtlarında yer alan harflere benzerliği açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Damgacılık geleneği açısından önemli bir örnektir. Yalman’da (1977:458) bu damgalardaki şekillere benzer şekillerin Orhun-Yenisey abideleri üzerindeki yazılara benzediğini belirtmektedir.</p>
69		? Damga	<p>Sıtırtaç üzerinde yer alan damgalar Tarih-i Âli Selçuk, Cema-üt Tevârih ve Hünernâme’de belirtilen Avşar boyu damgasına benzemektedir. Ancak 3 damganın alt alta gelmesi “usta damgası” olabileceğini de düşündürmektedir. Ancak gerek şekli yapı, gerekse dövme demir yapısı ve bununla ilgili bir örneğin de makalemizde yer alması (5.damga örneği) sebebiyle değerlendirilmesi gereken bir örnektir. Ekte orijinal şekli mevcuttur (Resim 22). Kastamonu menşelidir.</p>

Sonuç

Oğuz boyları Türk kültür ve medeniyetinin Orhun'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan "Türk Cihan hâkimiyeti mefkûresiyle" Balkanlara ve Dünya'nın birçok yerine taşınmasında çok büyük bir görev üstlenmişlerdir. Türkler gittikleri her yerde fetih ruhuyla ihya ettikleri her beldede çok kısa sürede teşkilatlanmalarını tamamlamışlardır. "Türk aklı" Türk -İslam şuuruyla gerek kültürel sahada, gerek askeri teşkilatlanmada gerekse devlet nizamında kendisini göstermiş kalıcı bir medeniyet şuru oluşturmuştur.

Makale yazımı esnasında araştırma yapılırken Türkmenistanlı üniversite öğrencileri ile yapılan söyleşide bir öğrencinin "Benim köyümün adı ve ilçemin adı Bayat'tır. Ben kendim de Bayat boyundanım" demesi makale başlığımızı anlamlı kılmıştır. Zira kültür ve gelenekler birçok Türk devletleri arasında halen bir bütünlük içinde kendini korumakta ve geleceğe ümitle bakmamızı sağlamaktadır.

Türk boylarının kültürel kimliklerini korumalarında ve devamlılığını sağlamalarında damgaların büyük bir önemi vardır. Damgalar bir kimlik belgesi gibi karışıklığı önlemiş, nizamın kurulması ve korunmasında büyük bir görev üstlenmişlerdir. Araştırmamızda Kastamonu'nun bugünkü il sınırları esas alınmıştır. 18 boya ait damga ile ilgili kanaat oluşmuş ve toplam 69 damga (2 damgalı sınıraç-1 çadır alemi-1 tuğ dahil) ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bu damgalardan 48'inin ve 1 çadır aleminin doğrudan, 1'i sınıraç üzeri damga olmak üzere 2 damganın dolaylı olarak Oğuz boyları ile bağlantısı kurulmuştur. Ayrıca 5.damgada yer verilen sınıraç üzerinde hem Avşar boyu hem de İğdir boyu damgası mevcuttur. Bu husus Kastamonu'da Oğuz boylarının nerdeyse tamamının iskânına delalettir.

Araştırmamız, damga tespiti yapılan köylerin bir kısmına, damga sahibi şahıslara ulaşılarak kaynak kişiler taranarak ve damgaların durumu değerlendirilerek ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Kastamonu'daki Türk kültürünün güzide birer nişanesi olan damgalar diğer araştırmalardan farklı olarak doğrudan fotoğraflanarak arşivlenmiş ve makaleye alınmıştır. En ve imler ile birlikte Oğuz boylarının cami, imaret ve külliyelerdeki izleri de taranmış ve buralarda kullanılan ve zaman içinde folklorik bir anlama dönüşmüş mimari ve süsleme sanatı olarak kullanılan damgalar da ayrıca aktarılmıştır. Camilerde yer alan diğer Türk boyları tarafından da kullanılan işaretler yorumlanmıştır. Bu husus Türklerin kendi gelenek ve görenekleriyle İslam inancını özümseyerek gerek mimari, gerekse toplumsal hayatlarına yön verdiklerini göstermektedir.

Anadolu'nun fethinden sonra aradan geçen on asra rağmen okuma yazma bilme- se de aynı motifleri kilime işleyen, nerdeyse aynı damgaları hayvanlarında kullanan, Orhun'dan Dünya'nın dört bir tarafına yayılan, Türkler ortak bir hafıza ve geçmişe sahiptirler. Gelecek tasavvuru da bu minvalde şekillendirilmeli ortak miras araştırılmalı, yeni nesle aktarılmalıdır.

Damgalar birer kimlik belgesi gibi asırlarca kullanılagelmiştir. Yapılan incelemeler akademik saha da kabul gören "damgalar Türk yazı sistemini oluşturmuştur" görüşünü destekler niteliktedir. Makalemizde yer alan damgaların Türk yazı sistemi ile bağlantıları ve aile lakapları ile boyların bağlantısı bir diğer araştırmamızda yerini bulacaktır. Makalemizde sunduğumuz damgaların ve damgalarla ilgili

kanaatlerimizin değerlendirileceği ve yeni araştırmalara zemin hazırlayacağını umuyoruz. İlimiz sınırları da dahil olmak üzere tespit ettiğimiz damgaların başka illerde hatta Türk devlet ve topluluklarında da benzerlerinin olduğu düşüncesindeyiz. Zira, Türk aklının Türklerde ortak bir bilinç oluşturduğu ve belki genetik olarak düşünebileceğimiz bu bilincin tarihte var olduğu ve gelecekte de var olacağı aşıkrdır.

Kaynakça:

- 1-ACAR, Ergün, (2008), “Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- 2-AYDIN, Mehmet, (1984), *Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi*, 1.Baskı, Ankara.
- 3-BELEK, Kayrat, (2019), “Oğuz Boylarının Tanrı Dağlarındaki İzleri”, *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 1, Sayı:2, 165-176.
- 4-BİLGİLİ, Nuray, (2020), *Türklerin Kozmik Sembolleri Tamgalar*, 2.Baskı, İstanbul, s:38
- 5-ÇALAY, Tuncay, (2020), “Bursa’da Buluna Damgalardan Örnekler ve Son Göçerler”, <https://belgeseltarih.com/bursada-bulunan-damgalardan-ornekler-ve-son-gocerler/>.
- 6-ÇETİN, Altan, (2008), “Bir Memluk Kaynağında Yer Alan Oğuz / Türkmen Boyları ve Damgalarına Dair Bir Değerlendirme”, *Bellekten*, Cilt:72, Sayı: 264, s:483.
- 7-ÇETİN, Halil, (2012), *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu, Bildiriler (Çobanoğulları, Candaroğulları, Pervâneoğulları)*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yayınları, Çankırı, 342.
- 8-DURAN, Refik, (2019), “Motiflere Dönüşmüş Türk Damgaları-Geometrik Motiflere Farklı Bir Bakış”, *Akdeniz Sanat*, Cilt:13, 679.Sayı, s:698.
- 9-DURAN Refik, BAŞ, Ali, (2018),”Oğuzların Kayı Boyu Damgasının Anadolu Türk Mimari Süslemesinde Motif Olarak Kullanılması Üzerine”, *SUTAD*, s:523-535.
- 10-Ebu’l-Gazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime (Türklerin Soy Kütüğü)*, Yayın: M.Ergin, İstanbul, 48-52.
- 11-ERCİLASUN, Ahmet Bican, (2016), *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*, 357/361, İstanbul.
- 12-ERAYDIN, Özgecan, (2019), “Sembol Ve Türevlerinin Biçim Olarak Görsel Algıya Etkisi I”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Resim İş ABD, Ankara.
- 13-GÜLENSOY, Tuncer, (1989) *Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları (Damgalar, İmler, Entler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- 14- GÜLENSOY, Tuncer, (1995) “At Damgaları, Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık”, Hz.Emine Gürsoy-Naskali, Resim Matbaacılık: İstanbul, , 95-120
- 15-GÜLLÜDAĞ, Nesrin, (2015), “Türklerde Damga Geleneği Ve Nogay Türklerinin Damgaları Üzerine Bir İnceleme” *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:6.
- 16-HALAÇOĞLU, Yusuf, (2009), *Anadolu’da aşiretler, cemaatler, oymaklar*, 1453-1650, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- 17-Kaşgarlı Mahmud (2006). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*, (Çev. Besim Atalay), Cilt: 3, TDK Yayınları, Ankara.

18-KOCA, Selçuk Kürşat, (2012) “Türk Kültüründe Sembollerin Dili”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

19-KUTLU, Muhtar, (1984), “ Şavak Aşiretlerinde Göçer Hayvancılık” , Basılmamış doktora tezi, Elazığ.

20-Orkun, H. Namık, (2016), *Eski Türk Yazıtları*, Atatürk Kültür ve Tarih Kurumu Yayınları, s:529, Ankara.

21-SOMUNCUOĞLU, Servet,(2008), *Sibirya’dan Anadolu’ya Taştaki Türkler*, İstanbul.

22-SÖNMEZ, Zeki, (1995), *Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara.

23-SÜMER, Faruk, (1972) *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destaneleri*, 2.Baskı, Ankara.

24-ŞAHBAZ, Mehibe, (2017) “XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Oğuz Boylarının Yerleştikleri Yerlerin Sancaklara Dağılımı”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:26, Sayı:3, 45-59.

25-TÜRKAY, Cevdet, (2012), *(Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre), Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul.

26-YAKUPOĞLU, Cevdet (2009), *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII-XV.Yüzyıllar*, Ankara.

27-YALMAN, A., Rıza, (1977), *Cenupta Türkmen Oymakları II, (Hz. Sebahat Emir)*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

28-Yazıcıoğlu Ali, *Tarih-i Âli Selçuk*, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan Köşkü, No:1390

29-YILMAZ, Emine (2019?), “Oğuz Boyları Tamgaları Işığında Tacüddinoğulları Beyliğinin Kökenine İlişkin Bir Değerlendirme “, Arkeolog Sanat Tarihçisi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Samsun İl Kültür Müdürlüğü, Makaleler, s:8, Samsun.

Kaynak Kişiler:

1-Akgün, Nazmi: Merkez / Kastamonu

2-Bekiroğlu, Orhan: Kastamonu doğumlu, Merkez Terzi Köyü / Kastamonu

3-Bekiroğlu, Şerife: Kastamonu doğumlu (1920?-ölüm 2012).

4-Çakır, Rıfat: 1974 Kastamonu doğumlu, Memleket37 kanalı kurucusu, Eğitimci -Araştırmacı, Merkez / Kastamonu

5-Doğancı, Kenan: Merkez / Kastamonu

6-Gezici, Mustafa: Eğitimci- Araştırmacı, Merkez / Kastamonu

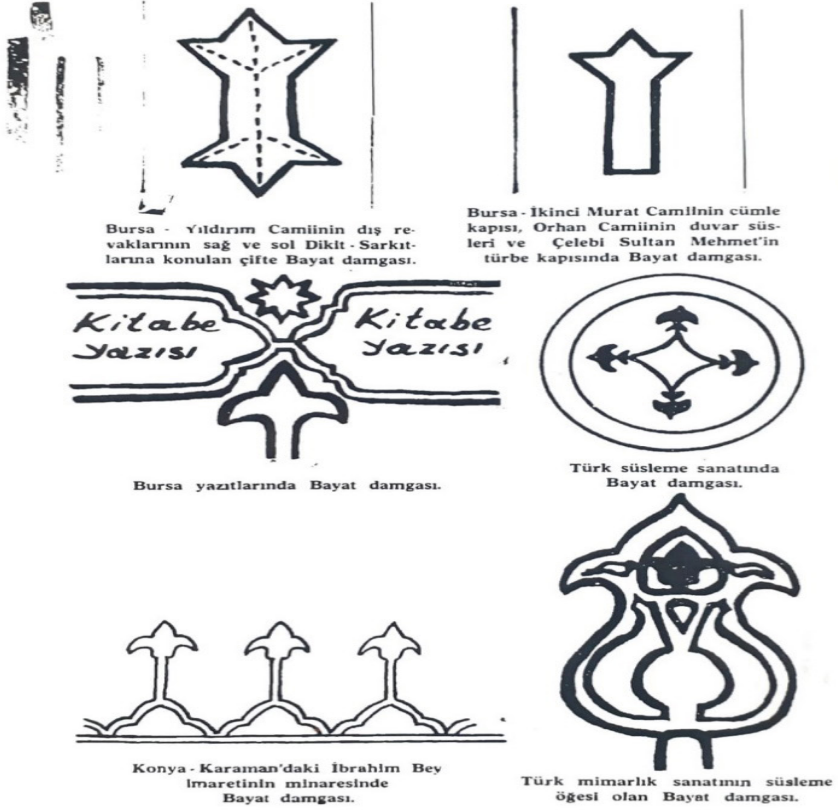
7-Kurualioğlu, Ali: Kastamonu doğumlu, Kuzyaka / Kastamonu

8-Kuşçu, Ziya: Kastamonu doğumlu, Ümit Köyü / Kastamonu

9-Sakallıoğlu, Tuncay: 1958 Kastamonu doğumlu, Merkez Kayı Köyü, Kastamonu

10-Tuzsuz, Hatice: 1960 Kastamonu doğumlu, Merkez Kızılkese Köyü, Kastamonu

Ekler

Resim 1: Aydın (1984:83) Bayat boy damgasının mimaride kullanımına örnekler.

Resim 2: 1454 yılında yapılan İsmail Bey Camii'nin kitabesi (Ortada-ok şeklinde sağlı sollu iki adet- Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 3: İsmail Bey Camii'nin giriş kapısı kapı süslemesi (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 4: İsmail Bey Camii cami içi süslemeleri (kenar süslemeleri). Aşağıya doğru Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir. Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 5: İsmail Bey Camii'nin kolonlarında yer alan süslemeler (aşağıya doğru –ortada 4 tanesi yan yana). Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir. Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 6: İsmail Bey Camii'nin kubbe altı süslemeleri. (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 7: 1571 yılında yapılan Sinan Bey Camii'nin minbere çıkış taşı üzeri (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

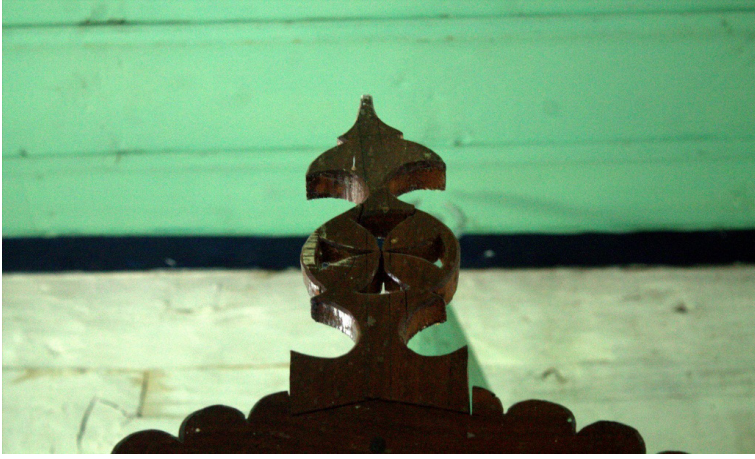
Resim 8: Sinan Bey Camii'nin minber üstü süslemeleri (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 9: 1559-1560'lı yıllarda yapılan Ferhat Paşa Camii'nin mihrap üstü süslemesi (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici- Ahmet Bekaroğlu

Resim 10: Ferhat Paşa Camii'nin minber altı süslemeleri (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). Fotoğraf: Mustafa Gezici-Ahmet Bekaroğlu

Resim 11: İnebolu Başköy Camii minber kapısı kemer üstü süslemesi. (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Resim 12:Azdavay Höge Sultan Camii minber kapısı kemer üstü süslemesi (Bayat boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir). (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı)

Resim 14: Çavundur köyüne yakın olan Tosya yolu üzeri Fadıra Camii minberi kemer kapısı üzeri süslemesi (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı). Çavundur boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir.

Resim 13: Bozkurt ilçesi Keşik köyündeki Ali Paşa Camii mihrap bölümünde (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı). Kayı boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir.

Resim 15: Sepetçioğlu köyü –Avşar köyü camii minber kapısı kemer üzeri (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı). Avşar boyu damgasının mimaride kullanımına örnek olduğu düşünülmektedir.

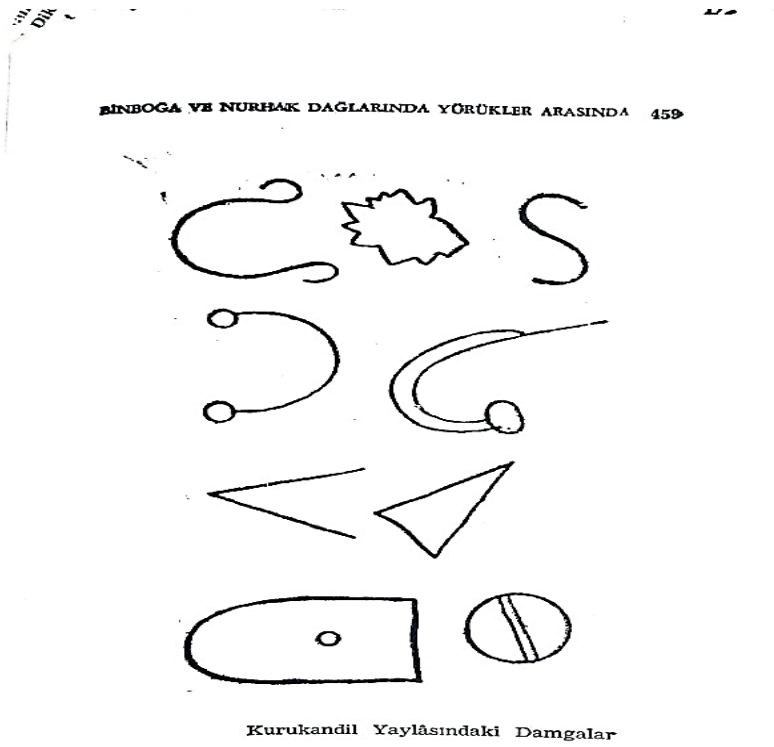
Resim 16: Tosya Geyikli Camii mihrap üstü süslemesinde yer alan üç ok ve üç (yay) hilal simgelerinin Oğuz boylarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı).

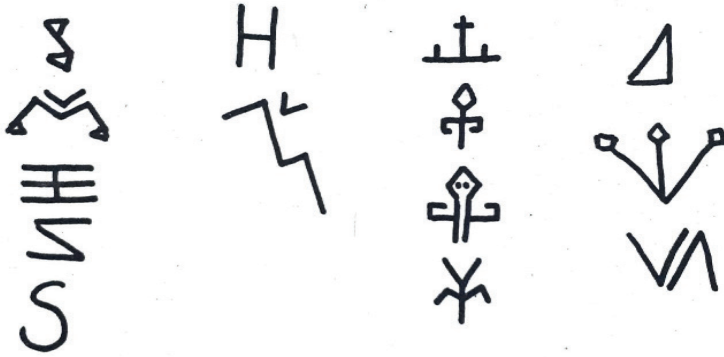
Resim 17: Daday Ali Paşa Camii'nde yer alan Oz damgası. Yılmaz (2019:8) Oz tamgasının Türklerde sürekliliği anlattığını belirtmektedir. Dini bir motif olarak da düşünülebilir (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı).

Resim 18: Araç ilçesi Süzey Camii (Tatlıca köyü) tavan süslemesi. Eymür boyu ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. (Araştırmacı Rifat Çakır, Memleket37 kanalı).

Resim 19: Kurukandil yaylasındaki damgalar (Ali Rıza Yalman (Yalkın) 1977:459)

Resim 20: Beğçe'de Dursun Bey Camii'ndeki kilimlerde görülen damga motifleri (A.R.Yalgın ,Türk Damgaları s:47).

Resim 21: 5.damga olarak verilen ve üzerinde Avşar boyu damgası olduğu düşünülen sınıraç.

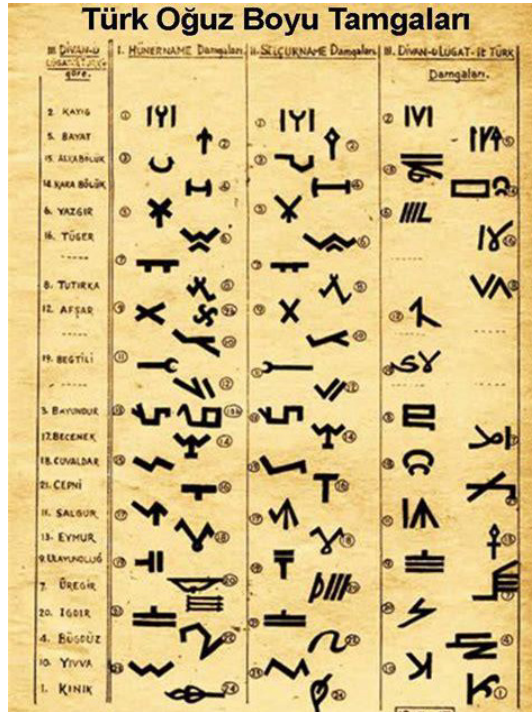
Resim 22: 69.damga olarak verilen ve üzerinde Avşar boyu damgası? olduğu düşünülen sınıraç.

Resim 23: Bayat boyu damgasının kullanıldığı düşünülen bir kilim. Mustafa Gezici tarafından 2012 yılında Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

Resim 24: İsmail Bey Camii kubbe altı duvar taş süslemelerinin (aşağıya doğru ön taraf) Kayı boyu damgalarının karakteristik özelliği olan “ Y “ şekline benzerliği dikkat çekmektedir. Duran ve Baş (2018:534) bu şeklin Kayı boyu damgası ile bağlantılı olabileceğini belirtmektedir.

Resim 25: 24 Oğuz boyu damgaları. Eraydın (2019:5), Türkay (2012:832)

Extended Abstract

Stamps collected by the researcher Mustafa Gezici as a result of studies that lasted for about 25 years-stamped snarls used by the tent world and farriers, and 2 (personal) stamps that were identified during the field research and photographed and archived were evaluated in detail in the tables below, communities were tried to be established. In the interpretation of the tables, the experience and knowledge gained in this regard has also been useful.

While examining the stamps, the following points were also taken into consideration:

- Divan-ı Lügat-it Türk (1072-1074), written by Kaşgarlı Mahmud, Cami'ü't Tevârih (1306-1310), written by Yazıcıoğlu (1424), written by Seyyid Lokman / Hünername (1569), which was completed, and Şecere-i Terâkime (1669) written by Ebu'l Gazi Bahadır Han were considered as the main sources.
- In the examination of stamps, the information obtained as a result of the opinions, opinions and field researches of the academicians who have researches on this subject in the literature were taken as a source.
- In the examination of the stamps, the characteristic structures that provide the formal integrity with the Oghuz tribe stamps were determined and an opinion was formed based on the connection with the tribe located in the places where the stamps were taken. If the place is known, it is specified.
- The fact that the stamps are available gave the opportunity to directly examine and interpret.
- While evaluating the information received about stamps, our own families and relatives have information about stamping, widths and marks, thus making our interpretation and evaluation more effective and efficient.
- Interviews were conducted with the source people who personally stamped, saw the stamp and could remember and draw its shape during childhood and youth, especially in the places where the stamped animals were found (İlgaz Çarıklı locality) for the field researches of the stamping tradition, and the stamps were interpreted in line with this information.
- Stamps are interpreted with the idea that the Oghuz tribes preserve a characteristic structure that is far from coincidental because they are a sign of identity for the tribes, tribes, oba and families associated with the Oghuz tribes.
- All stamps, including the stamps in doubt, stamps with missing parts, were tried to be explained with a realistic approach by passing through the historical filter and evaluations in detail, and thoughts and opinions were expressed.
- As a result of the evaluation, when we look at the distribution of the stamps belonging to our current provincial borders:

Row Number	Boy – Community Name	Number of Samps
1	Alka-evli Boyu	3
2	Avşar Boyu	4
3	Bayat Boyu	4
4	Bayındır Boyu	1
5	Begdili / Beydili Boyu	1
6	Bügdüz Boyu	1
7	Çavundur Boyu	4
8	Çepni Boyu	2
9	Dodurga Boyu	4
10	Döğer Boyu	1
11	Eymür Boyu	4
12	İğdir Boyu	6 (+1/ table six explanation)
13	Kara-evli Boyu	2
14	Kayı Boyu	7
15	Kınık Boyu	1
16	Yuva Boyu	1
17	Peçenek / Biçene Boyu	2
18	Yörükler	5
19	Stamps that cannot be linked to sizes	5
20	Personal stamps	5
21	Gun shaped stamps	1
22	Evil eye stamp	1
23	Tent brick	1
24	Tent alemi (Kayı boyu)	1
25	Other stamp examples	2
	Total	69

- Table 3: Distribution of stamps and other artifacts thought to be associated with tribes and communities. (Explanation: On the 5th stamp, there is the İğdir tribe stamp as well as the Avşar tribe stamp.)
- Gülensoy (1989:74) states that when compared to height stamps, some missing or extra lines do not disturb the similarity. Evaluations were made by taking into account the opinions of the families that they witnessed to be done by the families.
- For the unclear stamp shapes, the second picture or drawing is given, which shows the detailed figure.
- 12-35-54-58 and 59th stamps belong to other provinces and other stamps are Kastamonu origin.

Oghuz tribes have undertaken a great task in the transfer of Turkish culture and civilization from Orhun to Anatolia, from Anatolia to the Balkans and to many parts of the world with the “Turkish World Domination ideal”. The Turks completed their organization in a very short time in every town they revived with the spirit of conquest wherever they went. With the Turkish-Islamic consciousness, the “Turkish mind” has created a permanent civilization consciousness that has shown itself both in the cultural field, in the military organization and in the state order.

During the research while writing the article, in an interview with university students from Turkmenistan, a student said, “My village is called Bayat and the name of my district is Bayat. Saying “I myself am from the Bayat tribe” has made our article title meaningful. Because culture and traditions still preserve themselves in unity among many Turkish states and enable us to look to the future with hope.

Stamps have a great importance in the preservation and continuity of the cultural identity of the Turkish tribes. Stamps, like an identity document, prevented confusion and played a major role in establishing and maintaining order. Our research is based on the current provincial borders of Kastamonu. Opinion was formed about the stamps belonging to 18 dyes, and a total of 69 stamps (including 2 stamped sintıraç-1 tent world-1 tug) were examined in detail. 48 of these stamps and 1 of the tent realms were directly connected with the Oghuz tribes, and 2 stamps, one of which was on the sintıraç, were indirectly linked. In addition, there are both Avşar tribe and İğdir tribe stamps on the sintirac, which is included in the 5th stamp. This point indicates the settlement of almost all of the Oghuz tribes in Kastamonu.

Our research was carried out in detail by reaching some of the villages where stamp was detected, the stamp holders, scanning the source persons and evaluating the status of the stamps. Different from other researches, the stamps, which are a distinguished sign of Turkish culture in Kastamonu, have been directly photographed, archived and included in the article. The traces of the Oghuz tribes in mosques, soup kitchens and social complexes were also scanned, along with the widths and signs, and the stamps used in these places and used as architectural and ornamental art, which turned into a folkloric meaning over time, were also conveyed. The signs used by other Turkish tribes in the mosques have been interpreted. This point shows that Turks have shaped both their architectural and social lives by assimilating the Islamic faith with their own traditions and customs.

Stamps have been used for centuries as an identity document. The examinations made support the view that “stamps have formed the Turkish writing system”, which is accepted in the academic field. We hope that the stamps we present in our article and our opinions about stamps will be evaluated and will pave the way for new research. We believe that the stamps we have identified, including the borders of our province, are similar in other provinces and even in Turkish states and communities.